

Yükseköğretime Covid-19 Bulaşınca: Salgın Sürecinde Öğrenci ve Akademisyenlerin Uzaktan Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Deneyimleri Üzerine Bir Değerlendirme

When Higher Education is Infected by Covid-19: An Analysis of the Experiences of Students and Academics in Distance Learning Activities during the Pandemic

Şayan Berber¹ , Meltem Akca² , Mübeyyen Tepe Küçükoğlu³

¹İzmir Ekonomi Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Programı, İzmir

²Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Gazipaşa Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Havacılık Yönetimi Bölümü, Antalya

³Trakya Üniversitesi, Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Edirne

Özet

Covid-19 salgını sürecinde, eğitim ve sağlık sektörü başta olmak üzere birçok sektörde daha önce deneyimlenmemiş yenilikler ile tanışılmıştır. Salgının en çok etkilediği alanlardan biri de yükseköğretim olmuştur. Araştırmada, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında gerçekleşen uzaktan eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye'deki 10 ayrı üniversitede görev yapan ve salgın sürecinde uzaktan eğitim verme tecrübesi yaşamış 46 akademisyen ile uzaktan eğitim yoluyla öğrenim gören 115 öğrencinin, oluşturulan bir soru formu vasıtasıyla uzaktan eğitim tecrübeleri sorgulanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji desininin benimsendiği çalışmada, elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ulaşılan bulgular, uzaktan eğitim modelinin bünyesinde uygulamaya yönelik çeşitli zorluklar içermesi yanında, avantajlar da barındırdığını göstermektedir. Deneyimlenen süreçten elde edilen sonuçlar doğrultusunda, uzaktan eğitimle ilgili eksiklikler tespit edilip iyileştirmeler yapılarak sistemin daha iyi hale getirilebileceği öngörülmektedir.

Anahtar sözcükler: Covid-19 salgını, uzaktan eğitim, yükseköğretim.

İnsanoğlunun var oluşundan bu yana hastalıklar nedeniyle salgınlar yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Salgın sürecinde önem arz eden husus, hastalığın bulaşma hızını azaltmak ve kamu sağlığını korumak amacıyla bireysel ve toplumsal hareketliliğinin en düşük seviyeye indirilmesini sağlayacak önlemler almaktır. Bu doğrultuda içinde bulunulan dönemde küresel düzeyde etkileri süren Covid-19 salgını, birçok sek-

Abstract

During the Covid-19 pandemic, many sectors, especially the education and health sector, have encountered new urgencies that they had never experienced before. One domain most affected by the pandemic has been higher education. This study aims to evaluate the distance education activities that have occurred at higher education institutions in Turkey during the pandemic. The distance education experiences of 46 academics and 115 students of 10 universities in Turkey during the pandemic were surveyed through a question form. A qualitative research method, phenomenology, was adopted and the data were analyzed using the content analysis technique. The findings show that the distance education model presents both practical difficulties and advantages. The system can be improved by considering the results obtained from the experiences and detecting the deficiencies of distance education.

Keywords: Covid-19 outbreak, distance education, higher education.

törü dönüşüme zorlamış ve büyük ölçüde değişime uğrattığı sektörlerden biri de eğitim sektörü olmuştur. Bu süreçte dünya öğrenci nüfusunun %90'ından fazlası, salgın kaynaklı olarak eğitimin durdurulması ve farklı kanallarla yürütülmesinden etkilenmiştir (UNESCO, 2020).

Covid-19 salgınında hem hastalığın bulaşma hızının azaltılması hem de eğitimin aksamaması adına, farklı teknoloji

İletişim / Correspondence:

Doç. Dr. Mübeyyen Tepe Küçükoğlu
Trakya Üniversitesi, Keşan Yusuf Çapraz
Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu,
Keşan, Edirne
e-posta: mtepekucukoglu@trakya.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 12(1), 102–121. © 2022 TÜBA
Geliş tarihi / Received: Ekim / October 25, 2020; Kabul tarihi / Accepted: Eylül / September 15, 2021

Bu makalenin atıf künyesi / How to cite this article: Berber, Ş., Akca, M., & Tepe Küçükoğlu, M. (2022). Yükseköğretime Covid-19 bulaşınca: Salgın sürecinde öğrenci ve akademisyenlerin uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin deneyimleri üzerine bir değerlendirme. *Yükseköğretim Dergisi*, 12(1), 102–121. doi:10.2399/yod.21.816132

ORCID ID: Ş. Berber 0000-0002-7897-7335; M. Akca 0000-0001-5544-5929; M. Tepe Küçükoğlu 0000-0002-3717-4165

düzeylerini içeren uzaktan eğitim yöntemleri dünya çapında kullanılmaya başlanmıştır. Salgın, özellikle yükseköğretim sektörü için çevrimiçi öğrenme alanında devrim yaratarak, uygulama süreçlerini yeniden şekillendirmiş ve kriz yönetimi stratejilerini yenileyerek yeni bir normal yaratmıştır (Linney, 2020). Uzaktan öğretim faaliyetlerine geçişte üniversiteler, öğrenci ve akademisyenlerin değişen ihtiyaçlarını karşılamak için iletişim kurma ve çalışma biçimlerini hızla değiştirmek durumunda kalmışlardır. Başka bir deyişle Covid-19 salgını, kısa bir sürede yenilikçi çözümler aranmasında dünya çapında eğitim kurumları için bir katalizör haline gelmiştir (Tam ve El-Azar, 2020).

Bu çalışmada, Covid-19 salgını sürecinde Türkiye'deki üniversitelerde yürütülen uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik öğrenci ve akademisyen görüşleri nitel araştırma yöntemleri kullanılarak araştırılmakta ve sistemin taraflarına çeşitli öneriler sunulmaktadır. Bu doğrultuda, mevcut haliyle uzaktan eğitim modelinin etkinliğinin değerlendirilmesi ve gelecekte kullanımına yönelik bir öngörü sağlanması amaçlanmaktadır. Araştırmanın, sunduğu çift odaklı bakış açısı ile uygulamanın yanında alanyazına da katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Uzaktan Eğitim Kavramı ve Gelişimi

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin, iş ve eğitim dünyasının kullandığı yöntem ve teknikler üzerindeki etkisi şüphesizdir. Son yıllarda özellikle yükseköğretim ortamlarında, geleneksel yöntemlerden teknoloji destekli öğretim yöntemlerine doğru bir geçiş süreci yaşanmaktadır (Hava, 2019). Gerek üniversite öğrencilerinin dijital dünyayla iç içe olmaları, gerekse öğrenme ihtiyaç ve yöntemlerinin değişmesi, yeni öğrenme yaklaşımlarını ortaya çıkarmış ve üniversitelerde dijital dönüşümü gündeme getirmiştir (Gündüzalp ve Şener, 2018).

Dijital dönüşümün eğitim öğretim faaliyetlerinde bilgisayar ve interneti daha sıklıkla kullanılan araçlar haline getirmesi, uzaktan eğitim sisteminin gelişimine de hız kazandırmıştır (Tuncer ve Taşpınar, 2008). Uzaktan eğitim; bilgi teknolojisi ve internet teknolojisinin kullanımı ile içerik paylaşma ve hızlı öğrenme yöntemlerinin genel adı olarak kullanılmakta, öğretici ve öğrencinin aynı mekânda olma zorunluluğu bulunmadan eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürülebildiği ve taraflara esneklik, bağımsızlık, bireysellik imkânları sağlayan bir eğitim sistemi olarak tanımlanmaktadır (Uşun, 2006; Zhou, Shanshan, Zhou ve Li, 2020).

Tarihsel olarak incelendiğinde, uzaktan eğitimin 1700'lü yıllarda mektup yolu ile başladığı, sonrasında yazılı ders materyallerinin posta ile gönderilmesi ile ilerleyerek, radyo-televiz-

yon gibi iletişim kanallarının kullanılmasıyla genişlediği ve günümüz dijital çağında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile internet ve bilgisayarlar vasıtasıyla faaliyetlerin sürdürülebildiği bir süreç olarak devam ettiği görülmektedir (Ergüney, 2015). Uzaktan eğitime yönelik ilk çalışmaların ise, 1728 yılında Steno Dersleri ile Boston gazetesi ilanı ile başladığı ifade edilmektedir. Sonraki yüzyılda İsveç Üniversitesi tarafından, kadınlara "Mektupla Kompozisyon Dersleri" verilmiş ve 1843 yılında mektupla eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla Correspondence College kurulmuştur (Uşun, 2006). Uzaktan eğitim kavramının ise ilk olarak, Wisconsin Üniversitesi'nin 1892 yılındaki kataloğunda görüldüğü ve aynı üniversitenin yöneticisi olan William Lighty tarafından, 1906 yılında bir yazıda kaleme alındığı ifade edilmektedir (Adıyaman, 2002).

Türkiye'de ise Limasollu Naci ismi ile ilk kez 1953 yılında yabancı dil eğitimi vermek için mektupla öğretim uygulamaları gerçekleştirilmiştir (turkyaybir.org.tr, 2020'den akt. Yamamoto ve Altun, 2020). 1982 yılında Anadolu Üniversitesi ve 2010 yılında da Atatürk ve İstanbul Üniversitelerinin açmış oldukları Açık Öğretim Fakülteleri ile uzaktan eğitim hız kazanmıştır (Kırmızıgül, 2020). Türkiye'de uzaktan eğitim modelinin yükseköğretimde kullanılması çok eskilere dayanmamakla birlikte, pek çok üniversitede ağırlıklı olarak lisansüstü seviyesinde uzaktan eğitim dersleri yürütülmekte, ayrıca 120 üniversitenin bünyesinde uzaktan eğitim araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır (Yükseköğretim Kurulu, 2020).

Senkron ve asenkron şekilde uygulanan uzaktan eğitim modelinde, senkron dersler eşzamanlı olarak gerçekleştirildiğinden, öğrenci ve öğretmen (öğretmen, akademisyen) arasındaki etkileşim daha fazla olmakta ve taraflar arası soru sorma, etkileşimde bulunma, ders konuları hakkında tartışma yapma gibi imkanlar ön plana çıkmaktadır. Asenkron dersler ise sisteme yüklenen videolar, ses kayıtları ve ders materyallerine öğrencilerin istediği zaman ve mekânda erişim sağlayarak eğitim almasına olanak sağlayan bir yöntem olarak dikkat çekmektedir (Serçemeli ve Kurnaz, 2020). Diğer yandan, asenkron eğitim modeline kıyasla senkron eğitim modeline yönelik avantajların daha fazla olduğu ve her öğrencinin uzaktan eğitim sisteminde farklı ihtiyaçları olabileceği ifade edilmektedir (Daniel, 2020).

Covid-19 Salgınında Uzaktan Eğitim Uygulamaları

2019 yılının aralık ayında Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıktığı açıklanan Covid-19 virüsü, önce Çin'de daha sonra hızlı bir şekilde tüm Dünya'da görülmeye başlanmıştır. Bu süreçte bulaşmanın engellenmesi amacıyla ülkeler sınırlarını kapatmış, uçuşlar yasaklanmış, sokağa çıkma kısıtlamaları getirilmiş, karantina uygulamaları gerçekleştirilmiştir (Akca, 2020). Salgın sürecinde tüm dünyada zorunluluk sebebiyle gerçekleşen en

önemli uygulamalardan biri de eğitim faaliyetlerinin önce durdurulması, sonrasında uzaktan eğitime olanak verecek altyapı faaliyetlerinin geliştirilmesi ile dijital ortamdaki yürütülmesi olmuştur (Dikmen ve Bahçeci, 2020; Yılmaz, 2020). Dünya genelinde neredeyse tüm okullar yüz yüze eğitime ara vererek, 2 milyara yakın öğrenci hızlı bir şekilde ve zorunlu olarak uzaktan eğitime geçmiştir (Erkut, 2020).

Covid-19 salgını, beklenmedik bir durum olarak ortaya çıkan ve acil çözüm ihtiyacı gerektiren sıra dışı bir olgu olarak, aslında “kriz” olarak değerlendirilen bir durumdur. Bu süreçte eğitim faaliyetlerinin kriz yönetimi adımlarına uygun olarak bütünleşik bir şekilde sürdürülebilir olması amacıyla eğitim programlarının yönetimi, öğrenci hizmetlerinin yönetimi, iş gören hizmetlerinin yönetimi, genel hizmetlerin yönetimi ve eğitim bütçesinin yönetimi gibi konular önem kazanmıştır (Sarı ve Sarı, 2020).

Yükseköğretim kurumları nezdinde, özellikle öğretim elemanlarının hazırlıklı olma durumu ve üniversite yönetimlerinin dijital liderlik düzeyleri, Covid-19 krizinde önemli bir belirleyiciliğe sahip olmuştur. Bu açıdan salgın uzaktan eğitimin yönetimi, dijital araçlar ve teknik altyapı yeterliliği, öğretim elamanı yeterliliği, öğretim malzemelerinin kalitesi gibi alanlarda yükseköğretim sistemindeki üniversitelerin yeterlilik düzeylerini ilk elden bütün kamuoyunun önüne sunmuş ve sunmaya da devam etmektedir (Karadağ ve Yücel, 2020). Bu süreçte, yöneticilerin liderlik becerileri, icraatçılıkları, kriz yönetimi üzerine yetkinlikleri önemli hale gelmiş ve öğrenciler ile akademisyenlerin dijital yetkinliklerinin geliştirilmesi gerekliliği ön plana çıkmıştır (Sarı ve Sarı, 2020).

Uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik akademik çalışmalar Covid-19 salgını nedeniyle hız kazanarak yoğunlaşsa da konuyla ilgili önceleri yapılmış çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalarda Thach ve Murphy (1995) uzaktan eğitim için akademisyenlerde olması gereken yetkinlikleri; Muhirwa (2009) uzaktan eğitime yönelik engelleri; Kaya, Çitil Akyol, Özbek ve Pepeler (2017) akademisyenlerin ve Bircan, Eleroglu, Arslan ve Ersoy (2018) ise, öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik algılarını araştırmışlardır.

Salgın sırasında yapılan güncel çalışmalarda; Aktaş, Büyüktaş, Gülle ve Yıldız (2020) Spor Bilimleri öğrencilerinin, Yılmaz (2020), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutumlarını araştırmışlardır. Karadağ ve Yücel (2020) ise, 163 üniversiteden 17.939 öğrencinin katılımıyla gerçekleşen geniş çaplı bir eğitim memnuniyet araştırması yürütmüşlerdir. Aktaş ve diğerleri (2020), uzaktan eğitim sistemi ile yapılan sınavların spor bilimleri öğrencilerinin ($n=593$) yetkinliklerini artırmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca araştırma kapsamında, öğrencilerin teknik sorunlardan

kaynaklı olarak uzaktan eğitim sürecini benimseyemedikleri tespit edilmiştir. Araştırmacılar tarafından öğrencilerin uzaktan eğitime karşı olumsuz tutumlarının, spor bilimlerinde uygulamalı derslerin görece daha fazla olması ile ilişkili olabileceği belirtilmiştir (Aktaş vd., 2020). Aktaş ve diğerlerinin (2020) bulgularıyla paralel biçimde Yılmaz (2020), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü öğrencilerinin ($n=265$) uzaktan eğitime yönelik olarak genellikle dezavantajlı olduklarına yönelik bir tutum sahibi olduklarını ortaya çıkarmışlardır. Karadağ ve Yücel (2020) ise, yükseköğretim öğrencilerinin memnuniyet araştırması sonuçlarının 2020 yılı ortalamalarının, bütün alan ve genel memnuniyet puanlarında geçmiş dört yılın (2019, 2018, 2017 ve 2016) ortalamalarına göre daha düşük olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Covid-19 salgını sırasında gerçekleşen uzaktan eğitim faaliyetlerine yönelik diğer bir araştırma alanı uzaktan eğitim sisteminde yaşanan sorunlara yöneliktir. Kürtüncü ve Kurt (2020), 516 hemşirelik öğrencisi ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında, uzaktan eğitim sistemine yönelik sorunları araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, uzaktan eğitime yönelik olarak altyapı sorunları ile eğitimin yüz yüze olmaması, imkân kısıtlılığı, pandemi kaynaklı duygu durum bozukluğu ve sınav kaygısı sorunlarının öğrencilerde ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Araştırmacılar, salgın sürecinde uzaktan eğitimin verimli yürütülmesi için altyapı iyileştirmeleri yapılmasını, web tabanlı ek uygulamaların kullanımını, ödev ağırlıklı sınav uygulamaları ve hızlandırılmış programların kullanılmasını önermektedirler. Brooks ve diğerleri (2020) de Covid-19 sebebiyle hızla geçilen uzaktan eğitim sisteminde aksaklıklar olabileceğini belirtmektedirler (akt. Kürtüncü ve Kurt, 2020). Benzer şekilde Serçemeli ve Kurnaz (2020), Sağlık Yönetimi Bölümü’nde okuyan, daha önce en az bir muhasebe dersi almış 254 lisans öğrencisi üzerinde yürüttükleri araştırmalarında, öğrencilerin uzaktan eğitim yerine yüz yüze eğitimi verimli bulduklarını saptamışlardır. Araştırmanın bulgularına göre, öğrenciler nezdinde internet erişimi uzaktan eğitime yönelik sorunların başında gelmektedir. Ayrıca genellikle akıllı telefonlardan faydalanılması, ekranların küçük olması, ders video sürelerinin internet kotalarınca fazla olması gibi pek çok etken uzaktan eğitim sürecindeki sorunları tetiklemektedir. Almarzooq, Lopes ve Kochar (2020) ise oryantasyon, taraflar arası etkileşim ve iletişime odaklanarak, öğrencilerin uzaktan eğitimde kullanılan teknolojik uygulamalara oryantasyonlarının sağlanmasının, taraflar arası etkileşimin artırılarak iletişim kanallarının sürekli açık tutulmasının ve öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde çekinmeden eğiticiler ile iletişim kurmaları konusunda cesaretlendirilmelerinin, salgın boyunca uzaktan eğitim sisteminin başarısını artırdığını belirtmişlerdir.

Akademisyenler perspektifinden uzaktan eğitim faaliyetlerini ele alan Kurnaz ve Serçemeli (2020) ise, muhasebe alanında eğitim veren akademisyenlerin pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerini değerlendirmişler ve akademisyenlerin, dersleri kendi kaynaklarını kullanarak senkron ve asenkron olarak yürüttüklerini ortaya çıkarmışlardır. Araştırma kapsamında akademisyenlerin, altyapı sorunları nedeniyle farklı uygulamalara kendi çabaları ile erişerek dersleri gerçekleştirdikleri ifade edilmiştir. Bu süreçte akademisyenlerin ders notu yükleme gibi hususlarda sorun yaşamadıkları, bu konuda üniversitelerin gerekli teknolojik desteği sağladığı belirtilmiştir. Ancak araştırmada, genel olarak uygulama ağırlıklı olmasından dolayı muhasebe derslerinin uzaktan eğitime verilmesine yönelik akademisyenlerin olumsuz bir algısının olduğu saptanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Önceki bölümde ifade edildiği gibi, Covid-19 salgını sürecinde Türkiye'deki yükseköğretim kurumları nezdinde gerçekleşen uzaktan eğitim uygulamalarını değerlendiren güncel çalışmalarda, Aktaş ve diğerleri (2020) ile Yılmaz (2020), öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutumlarını incelerken; Kürtüncü ve Kurt (2020), uzaktan eğitim sistemine yönelik sorunları araştırmışlardır. Karadağ ve Yücel (2020), 163 üniversiteden 17.939 öğrencinin katılımıyla gerçekleşen geniş çaplı bir uzaktan eğitim memnuniyet araştırması yürütmüşler; Kurnaz ve Serçemeli (2020) ise, muhasebe alanında eğitim veren akademisyenlerin salgın sürecinde uzaktan eğitime yönelik görüşlerini değerlendirmişlerdir.

Belirtilen çalışmalar Covid-19 salgınında yükseköğretimdeki eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme sağlamakla birlikte, akademisyen veya öğrenci görüşleri üzerinden tek taraflı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu araştırmada, salgın sürecinde Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında uzaktan eğitim faaliyeti gerçekleştiren akademisyenler ile bu faaliyetlerin bir parçası olan öğrencilerin, uzaktan eğitime yönelik deneyimlerinin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda araştırma kapsamında temel olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- Covid-19 salgınında yükseköğretim kurumlarında örgün eğitim ile yer değiştiren uzaktan eğitimin etkinliği nedir?
- Uzaktan eğitimin akademisyenler ve öğrencilere sunduğu avantajlar ile yaşadığı dezavantajlar nelerdir?
- Uzaktan eğitim modeli, salgın sonrası dönemde de yükseköğretimde yaygın olarak kullanılan bir eğitim modeline dönüşebilir mi?

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseninin kullanımı benimsenmiştir. Fenomenoloji çalışmalarında, genel olarak bir olguya ilişkin algı/deneyimlerin neler olduğu ve olguya ilişkin deneyimlerin meydana geldiği ortam ve koşulların nasıl olduğuna yanıt aranmaktadır (Cresswell, 2013). Bu desen, bir olgunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilecek örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilmekte; bu yönüyle bilimsel alan yazın yanında uygulamaya da önemli katkılar sunabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Fenomenolojik bir çalışma, bir kavram veya fenomenle ilgili yaşanan deneyimlerin bireyler için ortak anlamını tanımlamaktadır (Creswell, 2013). Mevcut araştırmada ele alınan olgu, "uzaktan eğitim" olgusudur. Araştırma kapsamında, Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim deneyimi yaşamış akademisyen ve öğrencilerin bu deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları araştırıldığından, araştırmada fenomenoloji deseninin kullanımı uygun görülmüştür.

Fenomenolojik araştırmalarda veri kaynakları, araştırma konusu olguyu yaşayan birey veya gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu kapsamda araştırmada, Covid-19 sürecinde üniversitelerde uzaktan eğitim modelini tecrübe eden akademisyen ve öğrencilerin deneyim ve değerlendirmelerine başvurulmuştur. Araştırma katılımcıları, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemleri, bilgi açısından zengin durumların derinlemesine çalışılmasına imkân sağlamaktadır (Patton, 1990). Kolay ulaşılabilir durum örnekleme ise, nitel araştırmalarda örneklem belirlenmesinde maliyet, hız ve ulaşılabilirlik nedenlerinden ötürü tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu doğrultuda araştırma, salgın koşullarında araştırmacılara yakın ve erişilmesi kolay olan akademisyen ve öğrencilerle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim verme deneyimi yaşamış akademisyenler ve uzaktan eğitim alan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise, bu süreçte uzaktan eğitim veren Trakya Üniversitesinden 10, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesinden 8, Çanakkale 18 Mart Üniversitesinden 6, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesinden 6, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesinden 4, İstanbul Ticaret Üniversitesinden 3, Giresun Üniversitesinden 3, İstanbul Haliç Üniversitesinden 2, Ankara Ufuk Üniversitesinden 2, Namık Kemal Üniversitesinden 2 olmak üzere toplam 46 akademisyen ile be-

lirtilen üniversitelerde öğrenim gören ve uzaktan eğitim alan toplam 116 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrenciler Havacılık Yönetimi, Matematik Öğretmenliği, Genetik ve Biyomühendislik, Uluslararası Ticaret, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Gastronomi, Turizm ve Otel İşletmeciliği, Bankacılık ve Sigortacılık, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Bilgisayar Teknolojisi ve Bilişim Sistemleri ile İşletme Bilgi Yönetimi bölümlerinde öğrenim görmektedirler.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı ve Veri Analizi

Araştırmada, veri toplama aracı olarak soru formu kullanılmıştır. Uygulanan soru formu, literatür taraması sonucunda oluşturulmuş, 3'ü çoktan seçmeli 7'si açık uçlu olmak üzere, toplam 11 soruyu içermektedir. Soru formunun katılımcılara gönderiminden önce, Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 2020.04.11 no'lu kararı ile Etik Kurul onayı alınmıştır. Veri toplama çalışması ise, Haziran–Temmuz 2020 döneminde soru formunun online ortamda katılımcılara uygulanmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Fenomenolojik araştırmalarda veri analizi, yaşantı ve anlamları ortaya çıkarmanın ve bu sayede bir olgunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmanın aracıdır. Bu amaçla yapılan içerik analizi ile verilerin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayan temaların ortaya çıkarılması amaçlanır. Araştırmanın bulguları, ortaya çıkan tema ve örüntüler çerçevesinde betimsel bir anlatım ile doğrudan alıntılara yer verilerek açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmada, veri analiz süreci iki araştırmacı tarafından yürütülmüş ve veri analiz tekniği olarak içerik analizi tekniği benimsenmiştir. Öncelikle her araştırmacı tarafından araştırma verileri birkaç kez okunmuş ve içerik analizi yöntemi kullanılarak, katılımcıların görüşleri üzerinden kodlamalar gerçekleştirilmiştir. Ardından araştırmacıların ayrı ayrı oluşturduğu kod listeleri karşılaştırılmış ve farklılıklar üzerinde tartışılarak uzlaşa sağlanmıştır. Sonraki süreç, üzerinde uzlaşılan kodların benzerliklerine göre gruplandırılması yoluyla, kodlardan ilgili kategorilere ulaşılması olmuştur. Araştırma bulguları, Yıldırım ve Şimşek'in (2016) önerileri doğrultusunda doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Kısıtları

Bu araştırma, çeşitli üniversitelerden uzaktan eğitimi tecrübe eden akademisyenler ve öğrenciler ile gerçekleştirildiğinden, katılımcıların görüşleri ile sınırlıdır. Bu kapsamda, tüm akademisyenler ve öğrenciler için genelleştirilememektedir. Çalışmanın en önemli kısıtı, örneklemin 46 akademisyen ve 115 öğrencinin katılımıyla sınırlı olmasıdır. Diğer bir kısıt ise, araştırma-

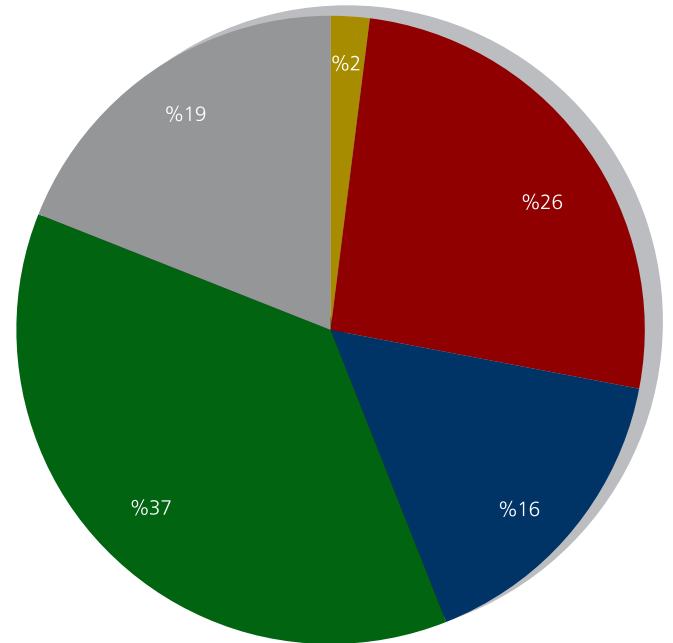
da kullanılan nitel araştırma yöntemlerinin doğası gereği kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymasındaki güçlüğüdür.

Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, araştırma sorusu ve bu soruya verilen cevapların değerlendirilmesi şeklinde sunulmaktadır.

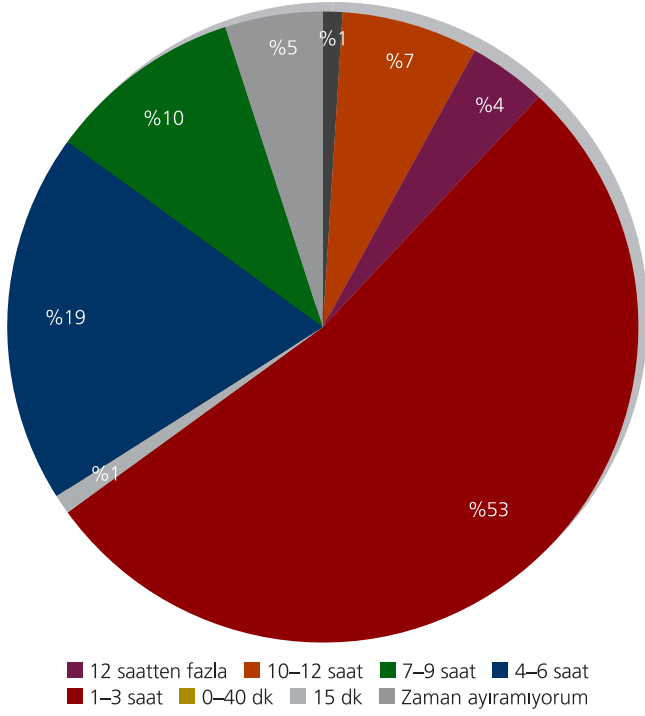
Haftada Ortalama Kaç Saatinizi Uzaktan Eğitim Faaliyetine Ayırmaktasınız?

Araştırmanın örneklemini oluşturan akademisyenlerin, ağırlıklı olarak haftada 4–6 saatlerini uzaktan eğitim faaliyeti ile geçirdikleri, buna karşılık öğrencilerin yoğunlukla haftada 1–3 saatlerini uzaktan eğitim faaliyetlerine ayırdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, akademisyenlerin yüzde 37'si haftada 4–6 saatlik zaman dilimini uzaktan eğitim faaliyetleri için kullanırken, yüzde 16'sı 1–3 saat, yüzde 19'u 7–9 saat ve yüzde 2'si 10–12 saatlerini ayırdıklarını belirtmektedirler. Haftada 12 saatten fazla bir süreyi uzaktan eğitim faaliyetlerinde geçiren akademisyenlerin oranı ise yüzde 26'dır. Diğer yandan öğrencilerin yüzde 53'ü haftada 1–3 saatlerini uzaktan eğitimde geçirirken, yüzde 19'u 4–6 saat, yüzde 10'u 7–9 saat, yüzde 7'si 10–12 saatlerini uzaktan eğitime ayırmaktadırlar. Uzaktan eğitime hiç zaman ayırmıyorum diyen öğrencilerin oranı ise yüzde 5'tir (■ Şekil 1 ve 2).

■ 12 saatten fazla ■ 10–12 saat ■ 7–9 saat ■ 4–6 saat ■ 1–3 saat

■ Şekil 1. Akademisyenlerin uzaktan eğitimde geçirdikleri haftalık süre.

■ Şekil 2. Öğrencilerin uzaktan eğitimde geçirdikleri haftalık süre.

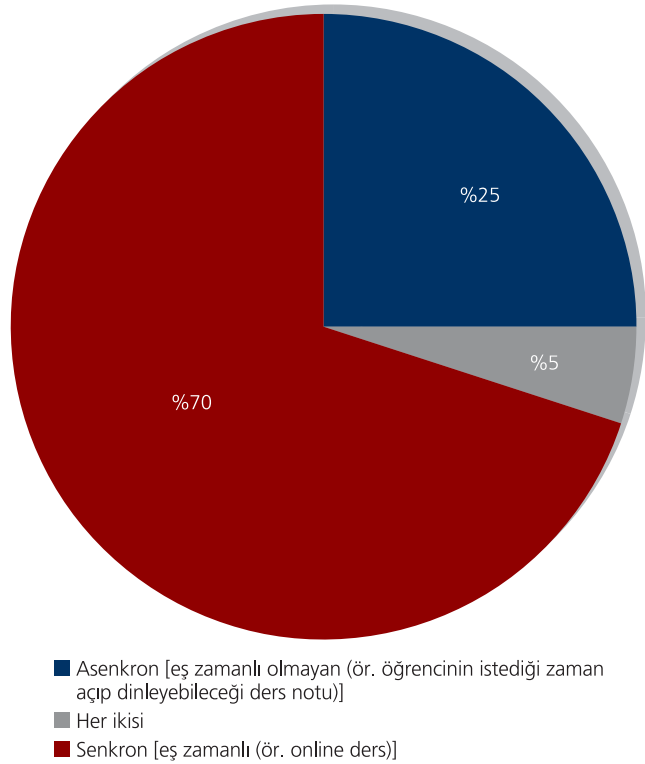
Kullanmakta Olduğunuz Uzaktan Eğitim Sistemini Nasıl Tarif Edersiniz?

■ Şekil 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan akademisyenlerin yüzde 70'i, senkron bir uzaktan eğitim modeli kullanmakta ve derslerini online olarak gerçekleştirmektedir. Asenkron uzaktan eğitim modeli kullanan akademisyenlerin oranı yüzde 25 olurken, her iki modeli de tecrübe eden akademisyenlerin oranı ise yüzde 5'tir.

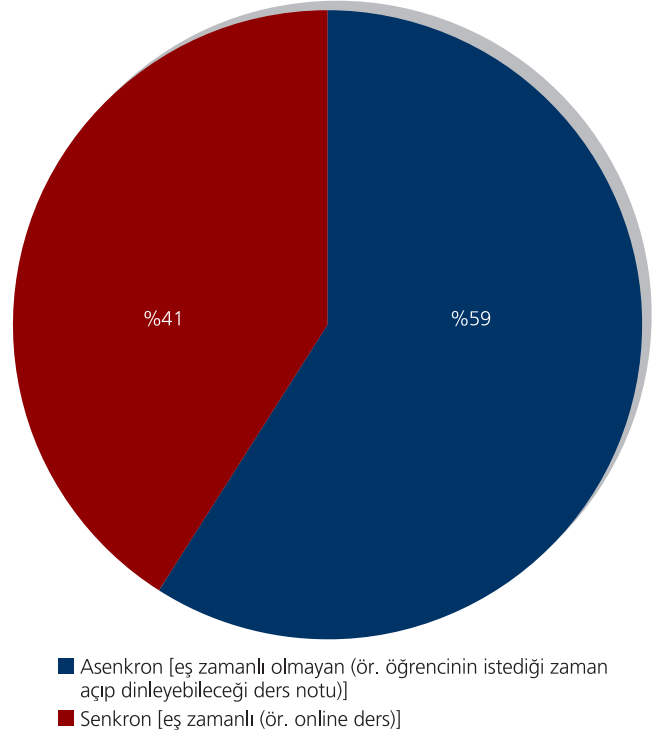
■ Şekil 4'de, araştırmaya katılan öğrencilerin kullandıkları uzaktan eğitim modeline yer verilmektedir. Buna göre; öğrencilerin yüzde 59'u asenkron bir eğitim modeli kullanırken, yüzde 41'i senkron bir uzaktan eğitim modeliyle öğrenimini sürdürmektedir.

Kullanmakta Olduğunuz Uzaktan Eğitim Sistemini Kullanıcı Dostu Olarak Tanımlar Mısınız?

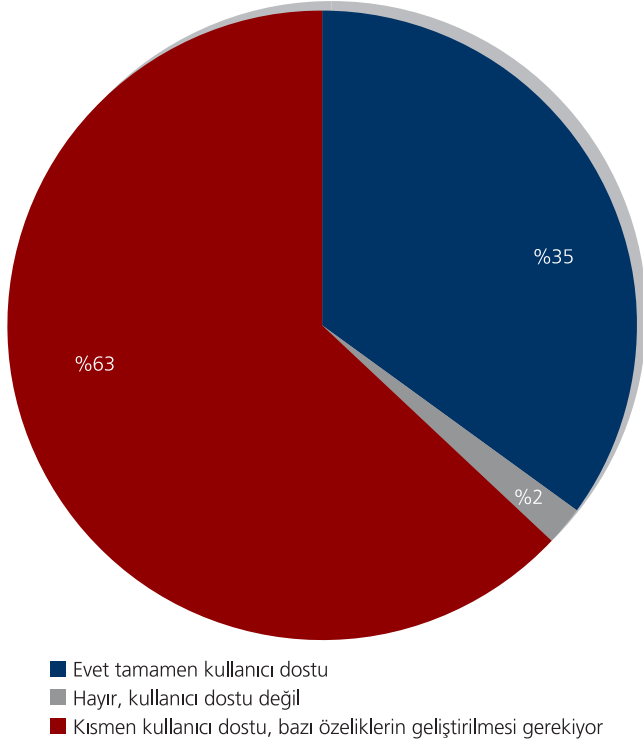
Aşağıda yer verilen ■ Şekil 5 ve 6'da görüldüğü gibi, akademisyenlerin yüzde 35'i kullandıkları uzaktan eğitim sistemini tamamen kullanıcı dostu olarak nitelerken, öğrencilerde bu oran yüzde 16'dır. Akademisyenlerin yüzde 63'ü ile öğrencilerin yüzde 59'u ise, kullandıkları uzaktan eğitim sistemini kısmen kullanıcı dostu olarak tanımlamakta, bazı özelliklerinin

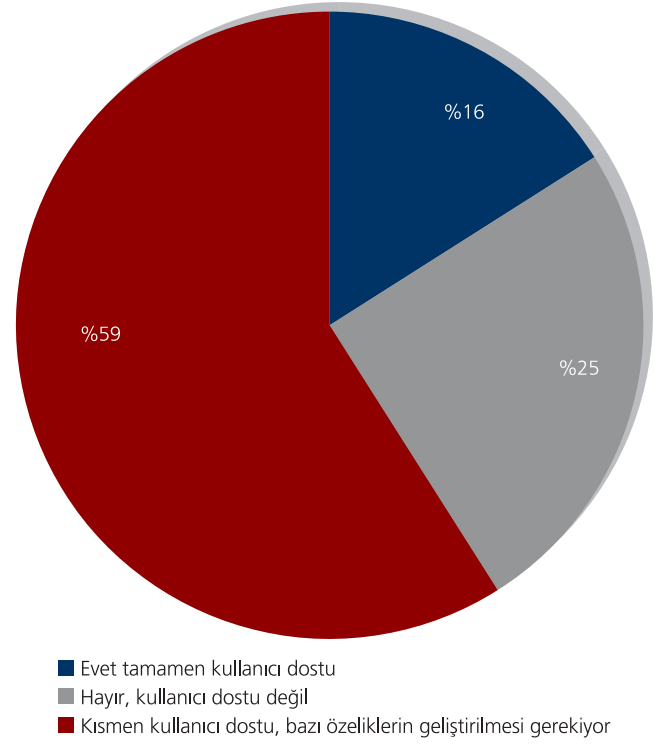
■ Şekil 3. Akademisyenlerin kullandıkları uzaktan eğitim modeli.

■ Şekil 4. Öğrencilerin kullandıkları uzaktan eğitim modeli.

■ Şekil 5. Akademisyenlerin kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin kullanıcı dostu olmasına yönelik görüşleri.

■ Şekil 6. Öğrencilerin kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin kullanıcı dostu olmasına yönelik görüşleri.

geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Öte yandan akademisyenlerin yüzde 2'lik küçük bir oranı, uzaktan eğitim için kullandıkları sistemin kullanıcı dostu olmadığını düşünmektedirler. Bu düşüncede olan öğrencilerin oranı ise yüzde 25'tir. Diğer bir deyişle her dört öğrenciden biri kullandığı uzaktan eğitim sisteminin kullanım kolaylığına sahip olmadığı görülmektedir.

Uzaktan Eğitim Deneyiminizi Değerlendirdiğinizde Karşılaştığınız Zorluklar Neler Olmuştur? Açıklayınız

Bu soruya verilen yanıtlar analiz edildiğinde, hem akademisyen hem de öğrenci görüşlerinin aşağıda Tablo 1 ve 2'de yer verilen birbirlerine benzer yedi kategori altında toplandığı görülmektedir.

Öğrencilerin derse katılımı ile ilgili zorluklar kategorisi altında akademisyenler, en çok derse öğrenci katılım oranının düşüklüğünü (8) zorluk olarak ifade etmektedirler. Bu durum akademisyenler tarafından "Öğrencilerin derse katılımı büyük bir zorluk. Online olması nedeniyle öğrenciler derse daha az özen gösteriyorlar", "Derse katılım yüz yüze eğitim kadar fazla değil" vb. ifadelerle dile getirilmektedir. Öğrenciler ise, aynı kategori altın-

da en çok derse katılım için gerekli teknolojik araçların eksikliğinden (5) bahsetmektedirler. Bu durum öğrenciler tarafından "Bilgisayarım olmadığı için çok zorlandım", "Telefondan slayt sunum ve grafik yapmak zordu", "Bilgisayarım olmaması nedeniyle erişimi telefondan sağlamam en büyük zorluktu", "Benim gibi aile evinde zor durumda olan, iş yapma durumunda olan, köylerde olan, interneti olmayan insanlara aynı yükün yüklenmesini kesinlikle tasvip etmiyorum" gibi sözlerle dile getirilmektedir.

Sistemsel zorluklar kategorisi altında akademisyenler, en çok bağlantı problemleri ve internet sıkıntısı yaşadıklarını (3) dile getirirken; öğrenciler ise, sırasıyla kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin yeterince anlaşılır olmadığını (12), sisteme giriş sorunları yaşadıklarını (8), ödev yüklerken sorunlarla karşılaştıklarını (6) ve aldıkları uzaktan eğitimin senkron olmayışını (6) karşılaştıkları zorluklar olarak belirtmektedirler. Kullandığı uzaktan eğitim sisteminin yeterince anlaşılır bulunmayan bir öğrenci bu durumu "Neyi nerede bulacağımı bilemediğim zamanlar oluyor biraz karmaşık bir sistem", başka bir öğrenci "Sistem tam net anlaşılır değil", diğer bir öğrenci ise, "Sistem biraz karışık daha basit veya açıklayıcı olabilir" söylemleriyle ifade etmektedir. Sisteme ödev yüklemeye ilgili sorun yaşayan bir öğrenci ise yaşadığı mağduriyeti şu sözleriyle belirt-

■ **Tablo 1.** Akademisyenlerin uzaktan eğitim deneyimlerinde yaşadıkları zorluklar.

Kategori	Frekans
Organizasyon kaynaklı zorluklar	4
Çok fazla ayrı bölümü içermesi	1
Eğitim verilmeden sistemin kullanılmaya başlanması	1
Kullanışlı olmayan bir altyapının mevcudiyeti	1
Randevu sistemindeki karmaşalar	1
Etkinlik ve verimliliğe ilişkin zorluklar	6
Online eğitimin yüz yüze eğitimin sağladıklarını verememesi	2
Karşılıklı ders işleyememenin getirdiği sıkıntılar	1
Soru cevap şeklinde ders anlatımı ve dinletisi olmadığı için çok verimli olmaması	1
Yüz yüze eğitimin aksine öğrenciden anlık olarak olumlu ve/veya olumsuz geri dönüş alınamaması	1
Anlatılanların karşı tarafa geçtiğinden emin olamama	1
Öğrencinin derse katılımı ile ilgili zorluklar	12
Öğrenci katılım oranının düşük olması	8
Öğrencilerin derse katılımı ile ilgili teknolojik araçların eksikliği	3
Öğrencilerin derste görünmelerine rağmen fiilen bulunmamaları	1
Öğrenci motivasyonuna yönelik zorluklar	8
Öğrenci motivasyonunun düşük olması	2
Öğrencinin ilgisini toparlamada zorluk	2
Online eğitimin öğrenciler üzerinde odaklanma sorununa sebep olması	2
Öğrencilerin online derse daha az özen göstermesi	1
Öğrencilerin derste sosyal olarak iletişime girerken kendilerini geri plana çekmeleri, kamera ve mikrofon gibi araçları kullanmada isteksiz olmaları	1
Sistemsel zorluklar	9
Bağlantıda problem yaşanması - internet sıkıntısı	3
PowerPoint haricinde bir dosya formatının açılmaması	2
Kullanılan uzaktan eğitim sistemi ile ilgili yaşanan sorunlar	2
Teknik bilgi yetersizliği	1
Eğitimin senkron olmaması	1
Uzaktan eğitimin uygulanmasına yönelik zorluklar	10
Etkili iletişim ve karşılıklı paylaşım eksikliği	6
Uygulama eksikliği	1
Matematiksel işlemlerin yapılması güçlüğü	1
Monolog olması	1
Deneyim eksikliği	1
Değerlendirmeye ilişkin zorluklar	4
Öğrencilerin bilgiyi anlamlandırmalarını kontrol etmede güçlük çekilmesi	1
Gözlemleyerek geribildirim almada güçlük yaşanması	1
Sınav hazırlama zorluğu	1
Sınavlarda öğrencilerin sistemden düşmesi	1
Diğer	3
Ciddi bir zorluk yaşamadım	3

■ **Tablo 2.** Öğrencilerin uzaktan eğitim deneyimlerinde yaşadıkları zorluklar.

Kategori	Frekans
Organizasyon kaynaklı zorluklar	2
Eğitim verilmeden sistemin kullanılmaya başlanması	1
Haftalık ders takibindeki zorluklar	1
Etkinlik ve verimliliğe ilişkin zorluklar	31
Etkili iletişim ve karşılıklı paylaşım eksikliği	8
Online eğitimin verimli olmaması	5
Online derste konuları kavrama güçlüğü yaşanması	4
Online eğitimin yüz yüze eğitimin sağladıklarını verememesi	3
Karşılıklı ders işleyememenin getirdiği sıkıntılar	3
Derse ilgili anlayışamayan hususların sorulabileceği kimsenin olmaması	3
Ders süreleri kısaltıldığı için tartışma ve sorular için yeterince zaman ayırlanmaması	2
Online derste öğreticinin bilgi aktarım güçlüğü yaşanması	2
Online derste dikkat toplama güçlüğü yaşanması	1
Öğrencinin derse katılımı ile ilgili zorluklar	7
Derse katılım için gerekli teknolojik araçların eksikliği	5
Aile ve ev içi koşulların online ders takibine uygun olmaması	2
Öğrenci motivasyonuna yönelik zorluklar	6
Online derse karşı isteksizlik ve üşengeçlik	3
Derse odaklanma güçlüğü	2
Online derse alışma güçlüğü	1
Sistemsel zorluklar	46
Kullanılan sistemin yeterince anlaşılır olmaması	12
Kullanılan uzaktan eğitim sistemine giriş sorunları	8
Sisteme ödev yükleme güçlüğü	7
Eğitimin senkron olmaması	7
Bağlantıda problem yaşanması - internet sıkıntısı	6
Kullanılan sistemin yeterince işlevsel olmaması	5
Teknik bilgi yetersizliği	1
Ders materyallerine ve değerlendirmeye ilişkin zorluklar	30
Ders notlarının anlaşılmasının zor olması	6
Verilen ödev konularının ve ödev hazırlarken uygulanması istenen unsurların zorlayıcılığı	6
Ders notlarına erişim güçlüğü	3
Ödev hazırlamada kullanılacak teknolojik araç-gereçlerin yetersizliği	3
Ders notlarının çok uzun olması	2
Online sınav tekniğinin zorlayıcı olması	2
Bütün öğretmenlerin aynı zaman içerisinde ödev teslimi ve sınav uygulaması gerçekleştirilmesi	2
İşlenmeyen ders konuları hakkında ödev istenmesi	2
İstenen ödevlerin gerekliliği hakkında tereddüt yaşanması	1
Verilen ödevlerin içeriğinin uzun, süresinin kısa olması	1
Ödev yaparken yararlanılacak kaynakların bulunmasında güçlük yaşanması	1
Değerlendirme sisteminin yetersiz olması	1
Diğer	24
Ciddi bir zorluk yaşamadım	24

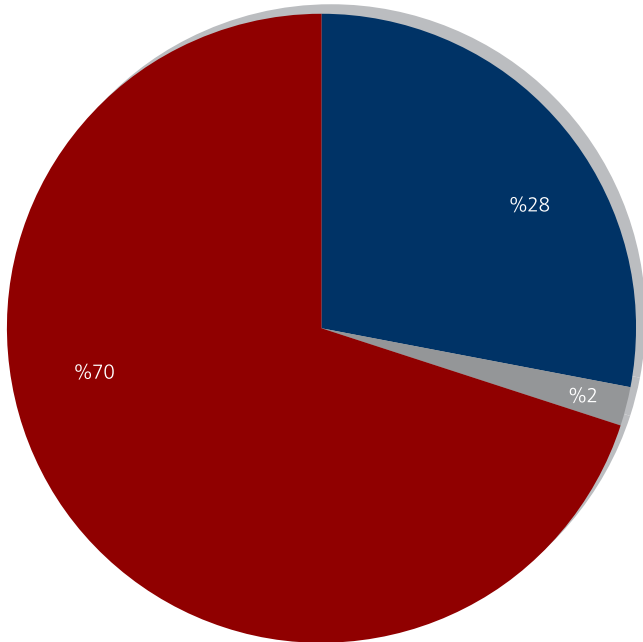
mektedir: “Ödevi sisteme yüklememe rağmen yüklemedi ve not alamadım girmemiş sayıldım”.

Ayrıca öğrenciler, ders materyallerine ve değerlendirmeye ilişkin zorluklar kategorisi altında en çok ders notlarının anlaşılmasının güç olduğu (6), verilen ödev konularının ve ödev hazırlarken uygulanması istenen unsurların zorlayıcı olduğu (6) yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu konularda yaşanan zorluklar birinci sınıfta öğrenim gören bir öğrenci tarafından “Bilmediğimiz bir bölümdeyiz ve daha ilk sınıftayız çoğu dersi notlarla anlamakta zorlanıyorum, aynı şekilde verilen ödevleri de yaparken zorlandım” sözleriyle ifade edilmektedir.

Öte yandan “yaşadığım uzaktan eğitim deneyimimde ciddi bir zorlukla karşılaşmadım” diyen akademisyen sayısı 3 olurken; aynı görüşteki öğrenci sayısı ise 24’tür.

Kullanmakta Olduğunuz Uzaktan Eğitim Sistemi Sizce Mevcut Haliyle Sürdürülebilir mi?

■ Şekil 7’de görüldüğü gibi akademisyenlerin yüzde 70’i, kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin mevcut haliyle kısmen sürdürülebilir olduğunu düşünmekte ve gerekli iyileştirmelerin yapılması halinde sürdürülebilir hale geleceğini ifade etmektedirler. Öğrencilerde ise kullanılan uzaktan eğitim sisteminin

- Evet kesinlikle sürdürülebilir
- Hayır, sürdürülebilir değil
- Kısmen, gerekli iyileştirmeler yapılırsa sürdürülebilir hale gelebilir

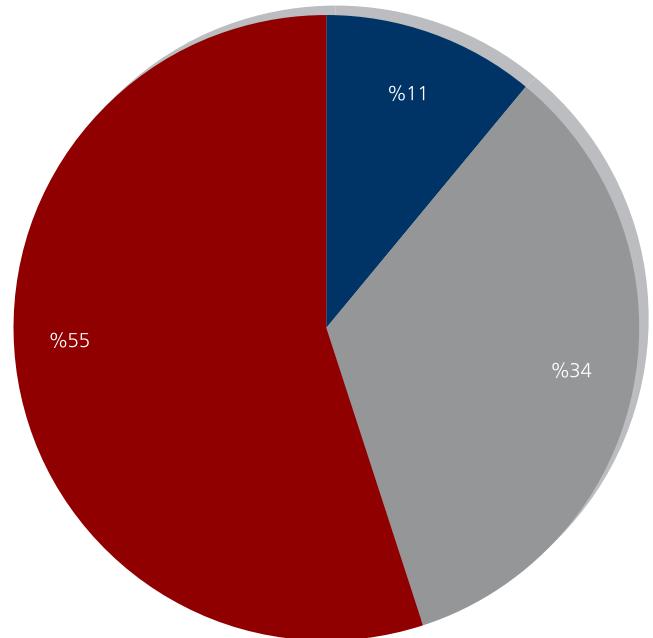
■ **Şekil 7.** Akademisyenlerin kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin sürdürülebilirliğine ilişkin görüşleri.

kısmen sürdürülebilir olduğu görüşünü ifade edenlerin oranı, ■ Şekil 8’de görüldüğü üzere yüzde 55’tir.

Akademisyenlerin yüzde 28’i kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin mevcut haliyle sürdürülebilir olduğu, yüzde 2’lik küçük bir kısmı ise sürdürülebilir olmadığı görüşündedir. Öğrenci yanıtları değerlendirildiğinde, öğrencilerin yüzde 11’i kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin mevcut halini “evet kesinlikle sürdürülebilir” olarak nitelerken, yüzde 34’ü ise sürdürülebilir olmadığını düşünmektedir.

Kullanmakta Olduğunuz Uzaktan Eğitim Sisteminde Nasıl Bir Değerlendirme Sistemi Mevcut? Sınavlar Ne Şekilde Uygulanıyor?

Bu soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde ağırlıklı olarak proje ve ödev yanıtları verildiği görülmüştür. Akademisyenlerin verdikleri cevaplara göre, online olarak çoktan seçmeli sınav (%25), açık uçlu sınav (%13), karma yöntemli sınav (%18), ödev (%31), proje (%10) ve diğer (%3) yöntemlerin kullanıldığı, öğrencilerin verdikleri cevaplara göre ise ödev (%82) en çok uygulanan değerlendirme yöntemi olarak görülürken, diğer yöntemler arasında çoktan seçmeli sınav ve proje öne çıkan değerlendirme yöntemleri olmuştur.

- Evet kesinlikle sürdürülebilir
- Hayır, sürdürülebilir değil
- Kısmen, gerekli iyileştirmeler yapılırsa sürdürülebilir hale gelebilir

■ **Şekil 8.** Öğrencilerin kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin kullanıcı dostu olmasına yönelik görüşleri.

Pandemi nedeniyle hızlı ve hazırlıksız bir geçiş dönemi yaşandığından, üniversiteler arası uygulama farklılıkları ve gerek akademisyenler gerekse öğrenciler tarafından uygun görülmemen uygulamalar olduğu verilen yanıtlar arasında göze çarpmaktadır. Örneğin bir akademisyen uygulanan değerlendirme sistemi için “Online uygulanıyor ama sınavların güvenilirliğini sağlayabildiklerini düşünmüyorum” demiştir. Öğrencilerden biri ise “Ödev üzerinden değerlendirme yapılıyor. Bu da beni zora sokuyor bu şekilde işleniyor. Oysa ki normal bir okul sınavı olsa çok daha rahat olurdu” yorumunda bulunmuştur. Bir başka öğrenci ise, “Ödev şeklinde uygulanıyor, ama çok ağır” cevabını vererek zorlandığını ifade etmiştir. Verilen cevaplardan anlaşılmaktadır ki hem akademisyen hem de öğrenciler uygulanan değerlendirme sisteminden memnun olmamakla birlikte, akademisyenler güvenlik açısından, öğrenciler ise zorlandıklarından bahsetmişlerdir.

■ **Tablo 3.** Uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik akademisyen görüşleri.

Kategori	Frekans
Etkinlik ve verimliliğe ilişkin avantajlar	67
Zaman tasarrufu sağlaması	28
Tekrarlanabilir olması	16
Kolay erişilebilir olması	6
Kullanışlı olması	6
Esneklik sağlaması	4
Teknoloji kullanımını artırması	2
Güvenli olması	2
Denetlenebilir olması	1
Minimum maliyet içermesi	1
Verimli olması	1
Öğrencinin derse katılımı ve motivasyonuna ilişkin avantajlar	14
Derse katılımı teşvik etmesi	1
Daha yüksek oranda öğrenci katılımı sağlaması	2
Derslere interaktif katılım imkânı sunması	2
Öğrencilere ders notlarına daha kolay erişim ve takip imkânı sağlaması	4
Görsel anlatımın ağırlık kazanmasıyla öğrencilerin derse daha fazla konsantre olmalarını sağlaması	2
Çekingen öğrencilerin derse katılımlarını kolaylaştırması	1
Öğrenciyle birebir profesyonel kontak imkânı sağlaması	2
Eğiticinin şahsına yönelik avantajlar	28
Özgürlük sağlaması	1
Ulaşım sorununu ortadan kaldırması	2
Mekân serbestliği sunması	14
Fiziksel yorgunluğa sebep olmaması	2
Sağlık riski içermemesi	3
Rahatlık sağlaması	6
Diğer	3
Avantaj sunmuyor	3

Yüz Yüze Eğitimle Kıyasladığınızda, Sizce Mevcut Haliyle Uzaktan Eğitimin İlk Aklınıza Gelen 3 Temel Avantajı Nelerdir?

Uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik akademisyen görüşleri analiz edildiğinde bu avantajların; “etkinlik ve verimliliğe ilişkin avantajlar”, “öğrencinin derse katılımı ve motivasyonu ile ilgili avantajlar” ve “eğiticinin şahsına yönelik avantajlar” olmak üzere ■ Tablo 3’de yer alan üç ana kategori altında toplandığı görülmektedir.

Uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik öğrenci görüşleri analiz edildiğinde ise, akademisyen görüşleriyle benzer biçimde bu avantajların; “etkinlik ve verimliliğe ilişkin avantajlar”, “öğrencinin derse katılımı, değerlendirme ve motivasyonuna ilişkin avantajlar” ve “öğrencinin şahsına yönelik avantajlar” olmak üzere ■ Tablo 4’de yer alan üç ana kategori altında toplandığı görülmektedir.

■ **Tablo 4.** Uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik öğrenci görüşleri.

Kategori	Frekans
Etkinlik ve verimliliğe ilişkin avantajlar	62
Zaman tasarrufu sağlaması	21
Tekrarlanabilir olması	12
Minimum maliyet içermesi	12
Esneklik sağlaması	8
Kolay erişilebilir olması	6
Teknoloji kullanımını artırması	3
Öğrencinin derse katılımı, değerlendirme ve motivasyona ilişkin avantajlar:	53
Verilen ödevlerin daha iyi ve derin araştırma yapma imkânı sunması	13
Ders notlarına daha kolay erişim ve takip imkânı sağlaması	8
Ders başarı notlarının daha yüksek olmasına imkân sağlaması	8
Devam zorunluluğu olmaması	7
Sınavların daha rahat ve stressiz olması	6
Ders ortamında rahatlık sağlaması	5
Sınav olmaması	3
Derslere daha yüksek oranda öğrenci katılımı sağlaması	1
Derse daha iyi konsantre olmayı sağlaması	1
Çekingen öğrencilerin derse katılımlarını kolaylaştırması	1
Öğrencinin şahsına yönelik avantajlar	91
Zaman ve mekân serbestliği sunması	35
Rahatlık sağlaması	26
Özgürlük sağlaması	16
Ulaşım sorununu ortadan kaldırması	5
Fiziksel yorgunluğa sebep olmaması	5
Aileden ayrı kalmaya gerek kalmaması	3
Yurtta kalmaya kıyasla çalışma ortamında iyileşme sağlaması	1
Diğer	28
Avantaj sunmuyor	28

Etkinliğe ve verimliliğe ilişkin avantajlar kategorisine ilişkin akademisyen ifadeleri tekrarlanma sıklıkları bakımından değerlendirildiğinde; uzaktan eğitimin zaman tasarrufu sağladığı (28), tekrarlanabilir (16), kolay erişilebilir (6), kullanışlı olduğu (6) ve esneklik sağladığı (4) ile ilgili görüşler ön plana çıkmaktadır. Öğrenciler tarafından uzaktan eğitimin etkinliğe ve verimliliğe ilişkin avantajları kategorisindeki ifadeler ise en çok tekrarlanma sıklıkları dikkate alınarak; zaman tasarrufu sağlanması (21), tekrarlanabilir olması (12), minimum maliyet içermesi (12), esneklik sağlanması (8), kolay erişilebilir olması (6) ve teknoloji kullanımını artırması (3) olarak sıralanmaktadır. Uzaktan eğitimin sağladığı zaman tasarrufunu bir akademisyen “*Zamanı daha dakik kullanabilme*” olarak ifade ederken; başka bir akademisyen “*Yol ve hazırlanma sürecinde hazırlık için geçen süreden tasarruf*”; bir diğeri ise “*Akademisyenin daha çok çalışma zamanının olması*” biçiminde ifade etmektedir. Diğer yandan bir öğrenci uzaktan eğitimin avantajlarını “*Zaman yönetimi-vakit kazanma*” olarak sıralarken, başka bir öğrenci ise uzaktan eğitimin zaman tasarrufu sağlama fonksiyonu ile ilgili olarak “*Üniversiteye gidiş geliş zaman kaybımız olmuyor. Günlük yaşamımızda daha fazla vaktimiz oluyor kendimize ayıracağımız*” söyleminde bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin tekrarlanabilir olma avantajının sağladıkları ise, bir akademisyen tarafından “*Derslerin videoya kaybedilmesiyle öğrenciler kendi anlama bızlarına göre dersi tekrar edebildiler*” biçiminde ifade edilirken; bir öğrenci “*Tekrar izleyip bilgileri pekiştirebiliyoruz*” sözleriyle öğrendiklerini pekiştirme imkânına vurgu yapmaktadır.

Akademisyen söylemlerinden yola çıkılarak, uzaktan eğitimin öğrencilerin derse katılımı ve motivasyonu ile ilgili avantajları kategorisi altında; uzaktan eğitim sisteminin öğrencilere ders notlarına daha kolay erişim ve takip imkânı sağlama (4), derslere interaktif katılım imkânı (2), daha yüksek oranda öğrenci katılımı (2), görsel anlatımın ağırlık kazanmasıyla öğrencilerin derse daha fazla konsantre olmalarını sağlama (2), öğrenciyle birebir profesyonel kontak imkânı (2), derse katılımı teşvik etmesi (1) ve çekingen öğrencilerin derse katılımlarını kolaylaştırması (1) ifadelerini içeren görüşler sıralanmaktadır. Öğrenci söylemleri dikkate alınarak, öğrencilerin derse katılımı, değerlendirme ve motivasyonuna ilişkin avantajlar kategorisi altında ise; verilen ödevlerin daha iyi ve derin araştırma yapma imkânı sunduğu görüşü en yüksek frekansa (13) sahipken, bunu ders notlarına daha kolay erişim ve takip imkânı (8) ile ders başarı notlarının daha yüksek olmasına imkân sağlama (8) yönelik ifadeler takip etmektedir. Devam zorunluluğu olmaması (7), sınavların daha rahat ve stressiz olması (6) ve ders ortamında rahatlık sağlama (5) gibi ifadeler yine bu kategori altında dikkat çeken söylemler arasındadır.

Uzaktan eğitimin eğitimcinin şahsına sunduğu avantajlar kategorisinde ise, ifadelerin tekrarlanma sıklığına göre sırasıyla

mekân serbestliği sunması (14), rahatlık (6), sağlık riski içermemesi (3), fiziksel yorgunluğa sebep olmaması (2), ulaşım sorununu ortadan kaldırması (2) ve özgürlük (1) ifadelerini içeren söylemler ortaya çıkmaktadır. Öğrencinin şahsına yönelik avantajlar kategorisinde ise, uzaktan eğitimin zaman ve mekân serbestliği sunduğu görüşünün 35 kez ile en çok tekrarlandığı dikkat çekmektedir. Bu avantaj bir öğrenci tarafından “*İstediğin zaman açıp okuyabilmek...Sabah erken uyanmak zorunda olmamak*” sözleriyle anlatılmaktadır. Ardından sırasıyla uzaktan eğitimin en çok rahatlık (26) ve özgürlük sağlama (16) avantajlarının tekrarlandığı görülmektedir. Bir öğrenci uzaktan eğitim sayesinde sahip olduğu rahatlığı “*Rahat bir çalışma ortamı, çalışma sistemini kendimiz ayarlıyoruz. Ödev yaparken daha rahat ve araştırmacı oluyoruz*” sözleriyle ifade ederken, diğer bir öğrenci uzaktan eğitimin özgürlük sağlama avantajını, “*Derslere bakmak için belli bir saatimiz yok. Ne zaman kendimizi hazır hissedersek o zaman bakabiliriz şansımız var*” şeklinde anlatmaktadır.

Yüz Yüze Eğitimle Kıyasladığınızda, Sizce Mevcut Haliyle Uzaktan Eğitimin En Belirgin 3 Dezavantajı Nelerdir?

Uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik olarak verilen akademisyen görüşleri değerlendirildiğinde, ■ Tablo 5’de görülen “sosyal açıdan dezavantajlar”, “öğrencinin derse katılımı ve motivasyonuna ilişkin dezavantajlar”, “uzaktan eğitimin uygulanmasına yönelik dezavantajlar”, “sistemsel ve teknolojik dezavantajlar” ve “değerlendirmeye yönelik dezavantajlar” kategorileri ortaya çıkmıştır.

Uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik öğrencilerin görüşleri değerlendirildiğinde ise, akademisyen görüşleri ile büyük ölçüde tutarlı biçimde ■ Tablo 6’da görülen “etkinlik ve verimliliğe ilişkin dezavantajlar”, “sosyal açıdan dezavantajlar”, “öğrencinin derse katılımı ve motivasyonuna ilişkin dezavantajlar”, “uzaktan eğitimin uygulanmasına yönelik dezavantajlar”, “sistemsel ve teknolojik dezavantajlar” ve “ödev ve değerlendirilmeye ilişkin dezavantajlar” kategorileri belirlemiştir.

Akademisyen ifadelerinden uzaktan eğitimin sosyal açıdan yarattığı dezavantajların başında, etkileşimin sınırlı olması (10), duygusal etkileşimden yoksun olması nedeniyle öğrenci-akademisyen bağının azalması (4) ile öğrencilerin üniversite hayatının sosyallikinden mahrum kaldığı düşünceleri (4) gelmektedir. Konuyla ilgili olarak bir akademisyen “*Eğitimde ihtiyaç olarak nitelendiren duygusal iletişim yetersiz kalıyor*” görüşündeyken, başka bir akademisyen uzaktan eğitim için “*Sosyallikten uzak*” ifadesini kullanmaktadır. Öğrenciler ise bu kategori altında uzaktan eğitimin etkili iletişim ve karşılıklı paylaşım eksikliği yarattığından (17) ve üniversite hayatının sosyallikini yaşamadıklarından (10) şikâyet etmektedirler. Bir öğrenci bu

■ **Tablo 5.** Akademisyenlere göre uzaktan eğitimin dezavantajları.

Kategori	Frekans
Sosyal açıdan dezavantajlar	21
Etkileşimin sınırlı olması	10
Duyusal etkileşimden yoksun olması nedeniyle öğrenci-akademisyen bağının azalması	4
Öğrencilerin üniversite hayatının sosyallığından mahrum kalması	4
Online eğitimin yüz yüze eğitimin sağladıklarını verememesi	2
Online eğitimin psikolojik yorgunluğa neden olması	1
Öğrencinin derse katılımı ve motivasyonuna ilişkin dezavantajlar	39
Öğrenci motivasyonunun düşüklüğü	15
Öğrenci katılım oranının düşük olması	8
Öğrencilerin derste çoğunlukla pasif konumda kalması	7
Öğrencinin sürece tam anlamıyla dahil olamadığı için çabuk sıkılması	4
Öğrencilerde konsantrasyon güçlüğü yaşanması	3
Öğrencilerin fikirlerini ifade etmede güçlük yaşaması	1
Öğrencilerin derste kamera ve mikrofon gibi araçları kullanmada isteksiz olmaları	1
Uzaktan eğitimin uygulanmasına yönelik dezavantajlar	55
Etkileşimli ders işlemenin zor olması	15
İletişim sorunları	13
Öğrencileri tam olarak gözlemlememe	9
Ortamin hakimiyetten uzak oluşu	5
Ders sürelerinin kısa olması nedeniyle zaman darlığı yaşanması	3
Ders içinde soru-cevap sürecinin verimli yürütülmesi	3
Sürece adaptasyon güçlüğü	2
Matematiksel işlemlerin yapılması güçlüğü	2
Yüz yüze eğitim taktiklerinin uzaktan eğitimde işlemiyor oluşu	2
Grup çalışması ve sınıf içi uygulama eksikliği	1
Sistemsel ve teknolojik dezavantajlar	16
Teknik alt yapının henüz her anlamıyla yeterli olmaması	9
Bağlantıda problem yaşanması - internet sıkıntısı	5
Öğrencilerin online ders için gerekli teknolojik araçlara sahip olmaması	2
Değerlendirmeye yönelik dezavantajlar	10
Ölçme ve değerlendirme sırasında yaşanan zorluklar	6
Ölçme ve değerlendirme uygulamalarının güvenilirliği hakkında endişe	4

süreçte üniversite hayatının sosyal getirilerinden yoksun kalmasını “Sosyalleşme açısından çok kötü oluyor bu uzaktan eğitim” söylemiyle dile getirmektedir.

Akademisyenler, öğrencilerin derse katılımı ve motivasyonuna ilişkin dezavantajlar olarak en çok, online derslerde öğrenci motivasyonu (15) ile katılımının düşük olmasını (8) ve öğrencilerin derste çoğunlukla pasif konumda olmalarını (7) görürlerken; öğrenciler ise en çok online derslerde konuları kavrama güçlüğü (19) ve odaklanma sorunu (14) yaşadıklarından bahsetmektedirler. Bir öğrenci online derslerde yaşadığı

■ **Tablo 6.** Öğrencilere göre uzaktan eğitimin dezavantajları.

Kategori	Frekans
Etkinlik ve verimliliğe ilişkin dezavantajlar	57
Online eğitimin verimli olmaması	19
Dersle ilgili anlamamayan hususların sorulabileceği kimsenin olmaması	18
Online eğitimin yüz yüze eğitimin sağladıklarını verememesi	15
Online eğitimin ciddiyetinin daha az olması	5
Sosyal açıdan dezavantajlar	27
Etkili iletişim ve karşılıklı paylaşım eksikliği	17
Üniversite hayatının sosyallığından mahrum kalınması	10
Öğrencinin derse katılımı ve motivasyonuna ilişkin dezavantajlar	53
Online derste konuları kavrama güçlüğü yaşanması	19
Derse odaklanma güçlüğü	14
Motivasyon düşüklüğü	6
Online ders ortamının sıkıcı bulunması	6
Online derse karşı üşengeçlik	4
Zorunlu hissetme	4
Uzaktan eğitimin uygulanmasına yönelik dezavantajlar	34
İletişim sorunları	15
Ders içinde soru-cevap sürecinin verimli yürütülmemesi	8
Tartışma ortamının oluşmaması	4
İnteraktif bilgi akışının sağlanamaması	4
Uygulamalı derslerin yapılamaması	3
Sistemsel ve teknolojik dezavantajlar	40
Derslerin senkron olmaması	13
Bağlantıda problem yaşanması - internet sıkıntısı	11
Kullanılan uzaktan eğitim sisteminde yaşanan sorunlar	10
Öğrencilerin online ders için gerekli teknolojik araçlara sahip olmaması	4
Güvenlik problemleri	2
Ödev ve değerlendirmeye ilişkin dezavantajlar	31
Verilen ödev konularının ve ödev hazırlarken uygulanması istenen unsurların zorlayıcılığı	9
Değerlendirme sisteminin yetersiz olması	7
Değerlendirme sisteminin adil olmaması	4
Online sınav tekniğinin zorlayıcı olması	3
İşlenmeyen ders konuları hakkında ödev istenmesi	3
Verilen ödevlerin içeriğinin uzun, süresinin kısa olması	3
Ödev yaparken yararlanılacak kaynakların bulunmasında güçlük yaşanması	1
Ödev hazırlamada kullanılacak teknolojik araç-gereçlerin yetersizliği	1

konuları kavrama güçlüğüne “Kendimizi veremiyoruz, dersleri anlayıp yapmak zor oluyor” sözleriyle ifade ederken, “Dersleri normalde olduğu gibi dikkatli dinleyemiyorum”. “Konsantre olamıyorum”. “Sonuçta derste yüz yüze olduğunda mecbur derse odaklanıyorsun ama uzaktan eğitimde biraz dersleri boşlayabiliyorsun” şeklindeki öğrenci ifadeleri ise bu sorunun kaynağının, sanal ortamda derslere odaklanma sorunu olduğuna işaret etmektedir.

Akademisyenler, uzaktan eğitimin uygulanmasına yönelik olarak; etkileşimli ders işlemenin zorluğunu (15), uzaktan eğitimde iletişim sorunları yaşamalarını (13) ve online ders sırasında öğrencileri tam olarak gözlemleyememelerini en büyük dezavantaj olarak görmekteyiz. Bir akademisyen bu durumu “Öğrencilerin tepkilerini göremediğimiz için yüz yüze olduğu kadar karşılıklı etkileşim her derste sağlanamadı” görüşü ile ifade ederken, başka bir akademisyen ise “Öğrencileri görememek, etkileşimin olmaması, aktif ders işlemek zor” ifadeleriyle anlatmaktadır. Başka bir akademisyen ise, “Ortamın hakimiyetten uzak oluşu nedeniyle öğrenciye dair gözlemin azlığı bir sorun teşkil ediyor” şeklinde bulunmaktadır. Öğrenciler ise bu kategoride en çok, akademisyenlerle benzer şekilde uzaktan eğitimde iletişim sorunları yaşadıklarını (15) ve ders içinde soru-cevap sürecinin verimli yürütülemediğini (8) ifade etmektedirler.

Ayrıca akademisyenler sistemsel ve teknolojik olarak en çok teknik alt yapının henüz her anlamıyla yeterli olmamasını (9) dezavantaj olarak görürlerken; değerlendirmeye yönelik olarak ise ölçme ve değerlendirmede zorluklar yaşadıklarını (6) ve ölçme-değerlendirme uygulamalarının güvenilirliği hakkında endişe duyduklarını (4) belirtmektedirler. Öğrenciler ise, derslerin senkron olarak yapılmamasını (13), bağlantı ve internette sorun yaşamalarını (11) ve kullandıkları uzaktan eğitim sistemindeki problemleri (10), sistemsel ve teknolojik dezavantajlar olarak sıklıkla tekrarlamaktadırlar. Ölçme ve değerlendirmeye ilişkin olarak da öğrenciler en çok, verilen ödev konularının ve ödev hazırlarken uygulanması istenen unsurların zorlayıcı olduğundan (9) ve değerlendirme sistemini yetersiz gördüklerinden (7) bahsetmektedirler.

Öğrenci yanıtlarından ortaya çıkan bir diğer kategori ise uzaktan eğitimin etkinlik ve verimliliğine ilişkin dezavantajlar olmaktadır. Bu kategori altında öğrenciler en fazla, online eğitimi verimli bulmadıklarından (19), derslerle ilgili anlaşılama-yana hususları sorabilecekleri kimseyi bulamadıklarından (18) ve online eğitimin yüz yüze eğitimin sağladıklarını veremediğinden (15) yakınmaktadır.

Sizce Daha İyi Bir Uzaktan Eğitim Deneyimi Yaşanması Mümkün mü? Cevabınız Evet İse, Bunu Sağlamak İçin Neler Yapılabilir?

Bu soruya yanıt veren akademisyenlerin cevapları değerlendirildiğinde “İyileştirme ve geliştirmeye yönelik yapılabilecekler”, “Öğrenci motivasyonu ve katılımıyla ilgili yapılabilecekler”, “Eğiticiler açısından yapılabilecekler”, “Yaygınlaştırmaya yönelik yapılabilecekler” ve “Diğer” isimli kategoriler oluşturulmuştur. ■ Tablo 7’de akademisyenlerin daha iyi bir uzaktan eğitim deneyimi için öne sürdükleri görüşleri yer almaktadır.

■ Tablo 7. Akademisyenlerin daha iyi bir uzaktan eğitime ilişkin görüşleri.

Kategori	Frekans
İyileştirme ve geliştirmeye yönelik yapılabilecekler	26
Gelişmiş teknolojik imkanlarla altyapı ve sistemin geliştirilmesi	9
Gerekli bilişim cihazlarının sağlanması	3
Deneyimlerden yararlanılarak iyileştirmelerin yapılması	3
Ders içeriklerinin uzaktan eğitime uygun hale dönüştürülmesi, zenginleştirilmesi	3
Kurallar ve etkin denetim ile daha kaliteli bir uzaktan eğitim modeli geliştirilmesi	2
Profesyonel teknik destek sağlanması	2
Yerli yazılım geliştirilmesi	1
Ar-ge çalışmaları kapsamında mevcut uzaktan eğitim sistemine yönelik yatırımların artırılması	1
Altyapının eğitime daha az iş yükü yükleyecek hale getirilmesi	1
Daha şeffaf bir ödev ve değerlendirme sistemi geliştirilmesi	1
Öğrenci motivasyonu ve katılımıyla ilgili yapılabilecekler	10
Öğrencilerin derse yüksek oranda katılımının sağlanmasına yönelik iyileştirmeler yapılması	4
Öğrencilerin online olduklarının ve dersi dinlediklerinin (anlık yoklama vb) belirlenmesi	3
Öğrencinin bu süreç ve kazanımları ile ilgili motive edilmesi	1
Öğrencilere mentorluk edilmesi	1
Öğrencileri daha küçük gruplara bölerek başarı sağlanması	1
Eğiticiler açısından yapılabilecekler	6
Eğiticinin ders işlemede kullanabileceği yöntem ve teknikler konusunda eğitilmesi	3
Eğiticinin deneyiminin artırılması	3
Yaygınlaştırmaya yönelik yapılabilecekler	2
Bazı derslerin pilot ders şeklinde her zaman uzaktan yürütülebilmesi	1
Bazı branşlar hariç uzaktan eğitim sisteminin yaygınlaştırılması	1
Diğer	9
Daha iyi bir deneyim yaşanmasının mümkün olmadığını düşünüyorum	9

Belirtilen kategoriler altında akademisyenlerin görüşleri değerlendirildiğinde, daha iyi bir uzaktan eğitim sisteminin oluşturulabilmesi için öne çıkan konular, mevcut sistemin daha gelişmiş altyapı imkanlarıyla hem teknik olarak hem de sistemsel olarak geliştirilmesi gerektiği, bu doğrultuda yeni yatırımların yapılmasının faydalı olacağı, diğer yandan ders içeriklerinin zenginleştirilmesi, öğrencilerinin dersten daha çok yararlanabileceği sistem ve yapıların sağlanması ile derse devam durumlarının artırılması, bununla birlikte öğretim elemanlarının da uzaktan eğitim konusunda kendilerini geliştirmeleri ve deneyim kazanmalarının yerinde olacağı ortaya çıkmaktadır.

Soruya yanıt veren akademisyenlerden biri “Evet, dünyadaki bazı örnekler incelendiğinde verimli bir hale gelebilir. Bunun için öğretim üyelerinin buna hazır ve ilgili teknolojiyi kullanabilir olma-

si, ders içeriklerinin uzaktan eğitime uygun hale dönüştürülmesi, zenginleştirilmesi gerekmektedir” şeklinde ifade ederek teknoloji ve ders içerikleri konusundaki geliştirilebilecek alanları vurgularken, bir başka akademisyen “Öğrencilerin hepsinin derse katılmasını sağlamaya yönelik iyileştirmeler yapılmalı. Çoğunun dinleyip dinlemediği belli değil. Sorulara cevap vermekten de kaçınıyorlar. Göz kontağı kuramamak iletişimi zorlaştırıyor.” ifadeleriyle öğrencilerin derse katılımı konusuna değinmiştir. Bir diğer akademisyen ise, “Evet, mümkün. Bu sürecin daha iyi bir şekilde yaşanması için öğrencinin bu süreç ve kazanımları ile ilgili inandırılması gerekmektedir. Ayrıca öğrencilere iyi bir mentorluk çerçevesinde yaklaşılması gerekiyor. Öğrencinin bireysel disiplini eksikliği bu süreçte aşılması gereken önemli bir engel olarak da görülebilir.” diyerek öğrencilerin motivasyonunun gerekliliğini ifade etmiştir.

Öğrencilerin yanıtları doğrultusunda oluşan kategoriler, “İyileştirme ve geliştirmeye yönelik yapılabilecekler”, “Dersler ve değerlendirme sistemi ile ilgili yapılabilecekler”, “Eğiticiler açısından yapılabilecekler ve “Diğer” olarak oluşmaktadır. ■ Tablo 8’de öğrencilerin daha iyi bir uzaktan eğitim deneyimi için ifade ettikleri görüşleri yer almaktadır.

Öğrencilerin özellikle vurguladığı konular; derslerin mutlak canlı ders (senkron) şekilde yapılması, mevcut sistemin çeşitli düzenlemelerle geliştirilerek daha iyi hale getirilmesi, ders içeriklerinin uzaktan eğitim için daha uygun hale gelecek şekilde zenginleştirilmesi, öğretim elemanı ile öğrenci arasındaki iletişimin artırılması şeklinde belirtilmektedir.

Öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde “Evet, ama uzaktan eğitim modelinde ders içeriklerinin değişmesi şart, internet altyapısı kesinlikle gelişmeli, her öğrenciye bir bilgisayar mutlaka verilmeli” şeklinde teknik imkânları vurgulayan, “Evet, öğrencinin tartışabileceği, zihnini açık ve canlı tutabileceği daha verimli canlı dersler olabilir” gibi dersin işleme yönteminin geliştirilebileceğini söyleyen, “Hocalarla belirli saatlerde anında sistem üzerinde iletişim kurup sorularımızı sorabilmeliyiz”, “Evet örneğin öğretmenlerin bir kısmı öğrencileriyle daha verimli iletişim halinde olabilir onların bu süreçte ve bu sistem üzerinde yaşadıkları belirgin problemleri çözüm odaklı olabilirler”, “Anlamadığımız yerleri soracak birisi olursa ve notlar daha kısa ve öz olursa daha iyi olabilir” ifadeleri gibi öğrenci ile öğretim elemanı arasında iletişimin artırılmasının gerekliliğine değinen söylemler bulunmaktadır.

Uzaktan eğitimi tecrübe eden akademisyenler ve öğrencilere yöneltilen bu sorunun cevabında özellikle vurgulanması gereken kısımlardan biri de her iki grup için de soruya “Daha iyi bir deneyim yaşanmasının mümkün olmadığını düşünüyorum” cevabını verenlerin sayısıdır. Özellikle öğrenciler için bu sayı daha yüksektir. Katılan 105 öğrenciden 41’i “Hayır” cevabını vermiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki, mevcut haliyle zaten uzak-

■ Tablo 8. Öğrencilerin daha iyi bir uzaktan eğitime ilişkin görüşleri.

Kategori	Frekans
İyileştirme ve geliştirmeye yönelik yapılabilecekler	43
Derslerin canlı ders şeklinde (senkron) olmasının sağlanması	26
Sistemde düzenlemeler yapılarak mevcut uzaktan eğitim sisteminin geliştirilmesi	10
İnternet altyapısının geliştirilmesi	3
Yoğunluktan kaynaklanan teknik yetersizlikler göz önünde bulundurularak her üniversiteye özgü uzaktan eğitim modeli geliştirilmesi	2
Sistem üzerinde yaşanan belirgin problemlere çözüm odaklı yaklaşılması	1
Öğrencilere internet ve bilgisayar imkanı sağlanması	1
Dersler ve değerlendirme sistemi ile ilgili yapılabilecekler	17
Ders içeriklerinin uzaktan eğitime uygun hale dönüştürülmesi ve zenginleştirilmesi	6
Derslerin daha düzenli, verimli ve profesyonel bir şekilde işlenmesi	3
Öğrencilere dersleri istedikleri zaman takip edebilme imkanı sağlanması	2
Konuların kavranması zor olduğu için ders notlarının sisteme önceden girilmesi	1
Derse katılmama durumunda öğrencilere yaptırım uygulanması	1
Ders notlarının daha kısa ve özün olmasının sağlanması	1
Sınavların daha çok bilgi yorumuna dayalı olarak yapılmasının sağlanması	2
Daha az ödev verilmesi	1
Eğiticiler açısından yapılabilecekler	6
Akademisyenlerin öğrenciler ile iletişiminin artırılması	4
Anlaşılmayan yerlerin sorulması için imkan sağlanması	1
Akademisyenlerin teknik becerilerinin geliştirilmesi	1
Diğer	41
Daha iyi bir deneyim yaşanmasının mümkün olmadığını düşünüyorum	41

tan eğitimi yeterli ve faydalı görmeyen öğrencilerin %39’u uzaktan eğitimin geliştirildiği takdirde daha iyi olacağını düşünmeyerek, olumsuz bir tutum sergilemektedirler.

Gelecekte Eğitim Sadece Uzaktan Eğitim Modeli ile Devam Edecek Olsa, Size Göre Neleri Kazanmış, Neleri Kaybetmiş Oluruz?

Akademisyenlerin kazanımlarla ilgili ifadelerini “Teknolojiye yönelik kazanımlar”, “Eğitim sistemine yönelik kazanımlar” ve “Diğer kazanımlar” olarak, kaybedilenlerle ilgili ifadelerini ise “Eğitim sistemine yönelik kayıplar” ile “Sosyal açıdan kayıplar” olarak sınıflandırmak mümkün olmuştur (■ Tablo 9 ve 10).

Öğrencilerin yanıtları değerlendirildiğinde ise, kazanımlar “Eğitim sistemine yönelik kazanımlar” ve “Diğer kazanımlar” olarak kategorize edilirken, kayıplar ise “Eğitim sistemine yönelik kayıplar” “Maddi imkânlar açısından kayıplar” ve “Sosyal açıdan kayıplar” şeklinde kategorize edilmiştir.

Tablo 9. Akademisyenlerin gelecekte tamamen uzaktan eğitim modeline dönüşüm halinde olabilecek kazanç ve kayıplar hakkındaki görüşleri.

Kategori	Frekans
Teknolojiye yönelik kazanımlar	6
Eğitim teknolojileri gelişir	3
Teknoloji kullanımı yaygınlaşır	2
Teknolojik araçlar gelişir	1
Eğitim sistemine yönelik kazanımlar	12
Eğitime erişim olanağı artar	7
Eğitim maliyeti azalır	4
Kendi kendine öğrenme becerisi artar	1
Diğer kazanımlar	18
Zaman tasarrufu sağlar	15
Kullanım kolaylığı sağlar	3
Eğitim sistemine yönelik kayıplar	18
Yüzyüze eğitimin yerini tutamaz	9
Eğitim kalitesi düşer	6
Verimlilik azalır	2
Uygulamalı eğitim alanları için problem yaratır	1
Sosyal açıdan kayıplar	24
Sosyal etkileşim azalır	18
İnteraktif bilgi akışı azalır	3
İletişim kalitesi azalır	1
Motivasyon azalır	1
Kollektif çalışma azalır	1

Kazanımlar arasında en çok vurgulanan kazancın zaman tasarrufu, bunun yanında en önemli kaybın da sosyal etkileşimin azalması olduğu söylenmiştir. Eğitim sistemi açısından da eğitime erişim olanağı artıp eğitim maliyetleri azalırken, uzaktan eğitim sisteminin kesinlikle yüz yüze eğitimin yerini tutamayacağı, eğitimin kalitesinin düşeceği belirtilmiştir.

Eğitim sisteminin evrilerle uzaktan eğitime dönüşmesi sonucunda mevcut eğitim sistemi ile karşılaştırıldığında neler kazanılacağı ve kaybedileceği üzerine akademisyenler birçok görüş beyan etmişlerdir. Bunlar arasında zaman kazanımı dışında üniversite eğitimin gerçek amacına hizmet edemeyeceğini belirten bir akademisyen düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Öğrenci adına zaman kazanılmış olur. Ancak üniversite eğitimi sadece bilgi aktarımı için yapılmaz. Tartışma, araştırmayı öğrenme, fikirlerini ifade etme, farklı kültürlerle tanışma gibi işlevleri vardır. Eğitim sadece uzaktan yapılırsa öğrenci bunlardan mahrum kalmış olur.” Bir başka akademisyen ise yüz yüze eğitimin daha öğretici olması ile birlikte teknolojik imkânlarla erişimi kısıtlı olan dezavantajlı gruplar için uzaktan eğitimin olumsuz yönünü vurgulayarak “Yüz yüze iletişim, paylaşarak

Tablo 10. Öğrencilerin gelecekte tamamen uzaktan eğitim modeline dönüşüm halinde olabilecek kazanç ve kayıplar hakkındaki görüşleri.

Kategori	Frekans
Eğitim sistemine yönelik kazanımlar	17
Eğitim maliyeti azalır	9
Araştırma yapmaya daha çok yöneliriz	3
Devamsızlıktan öğrenci kalmaz	1
Çevresel faktörlerin etkisinden uzaklaşarak daha iyi odaklanmayı sağlar	1
Farklı yeteneklerin keşfedilmesine imkan sağlar	2
Ezberci eğitimden uzaklaşırız	1
Diğer kazanımlar	29
Zaman tasarrufu sağlar	23
Verimlilik artışı sağlar	2
Kullanım kolaylığı sağlar	2
Maddi konularda sıkıntı çekenler için çalışma hayatına vakit ayrılır	1
Daha fazla zamanımız olduğu için farklı aktivitelere yönelebiliriz	1
Eğitim sistemine yönelik kayıplar	59
Eğitim kalitesi düşer	12
Okul disiplini ve ciddiyetinden uzaklaşmış olur	13
Sadece okuyup bilgi almış oluruz, yeterince öğrenemeyiz	10
Öğrenim gücümüz olur	7
Yüzyüze eğitimin yerini tutamaz	6
Eskisi kadar başarılı öğrenci olmaz	3
Uygulamalı eğitim alanları için problem yaratır	3
Öğrencinin çalışma motivasyonu düşer	2
Kendimizi geliştirme fırsatımızı kaybetmiş oluruz	2
Ders çalışma alışkanlığı ve sorumluluk duygusu azalır	1
Maddi imkanlar açısından kayıplar	2
Maddi imkanlar açısından fırsat eşitsizliği yaratır	1
Uzaktan eğitim için imkanı olmayan öğrencileri kaybetmiş oluruz	1
Sosyal açıdan kayıplar	38
Sosyal etkileşim azalır	14
İletişim becerisi ve kalitesi azalır	8
Arkadaşlık ilişkileri kaybolur	8
Öğrenci öğretmen ilişkisi değerini yitirir	8

eğitim daba öğreticidir. Bu duruma erişimi olmayan dezavantajlı gruplar içindeki öğrenciler için oldukça verimli bir ortamdır” ifadelerini kullanmıştır. Bir diğer akademisyen de sosyalleşme konusuna değinmiştir. “Öğrencilerin sosyalleşme şansını kaybetmiş oluruz. Çünkü okul sadece eğitim alanı değildir. Okul bocalarıyla, müdürleriyle, arkadaşlarıyla hatta kantin çalışanı ile iletişim kurulan sosyal bir alandır. Sadece online ortamdan hoca ile kurulan bağ bile gerçekçi olmayacaktır.”

Eğitim sistemi açısından öğrenciler, eğitim maliyetlerinin azalacağını, araştırma yapmak ve odaklanmak için daha çok imkânları olacağını ifade ederken diğer taraftan eğitim kalite-

sinin düşeceğini, okula gitmek ve yüz yüze eğitimin vermiş olduğu disiplin ve ciddiyetten uzaklaşılacağını, öğrenim güçlüğü olacağı ve yeterince öğrenemeyeceklerini, bu nedenle yüz yüze eğitimin yerini tutmayacağını söylemişlerdir. Ayrıca en çok ifade edilen kazanımlardan birisi de zaman tasarrufu olurken, sosyal etkileşimin azalacağı da vurgulanmıştır.

Gelecekte eğitimin sadece uzaktan eğitim modeli ile devam etmesi konusunda öğrenci ifadeleri incelendiğinde, özellikle kayıpların çok olacağına yönelik ifadeler dikkati çekmektedir. *“Uzaktan eğitimde bilgi akılda kalmaz, öğrenci öğrendiğini unutur, öğrencinin üzerinde bir baskı yok ise öğrencinin çalışma arzusu kalmaz ve çalışmaz”*. Ayrıca potansiyele ve azme sahip çalışkan öğrenciler için kayıp olacağını belirtmişlerdir. *“Gerçekten bir şeyleri başarabilme potansiyeli olan ama uzaktan eğitim için imkânı olmayan öğrencileri kaybetmiş oluruz.”*, *“Azimle çalışan, bir şeyler yapmayı amaçlayan öğrenci kitlesini kaybetmiş oluruz. Öğrencilerin öğretim görevlilerinden tecrübe edinmelerinin önünü kesmiş oluruz bu da bir kayıp.”* Diğer yandan sosyalleşme konusunda da önemli kayıplardan bahsetmişlerdir. *“Arkadaşlık, üniversite hayatı, aileden uzak yaşamının sorumluluğu, sosyalleşme gibi faktörlerden oldukça uzaklaşırız”, “İnsanları tanımayı ve insanlarla kaynaşmayı kaybederiz hocalarımızın anlatımlarından mahrum kalıp bazı şeyleri daha zor öğreniriz.”* Öğrenci-öğretmen ilişkisinin kaybolacağını, eğitim kalitesinin düşeceğini söyleyen öğrenciler de düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir; *“Eğitim kalitesi oldukça düşer. Öğrenci-öğretmen ilişkisi değerini yitirir. Fakat ekonomik olarak avantajları olabilir. Örneğin hem çalışıp hem okuyabilme kolaylaşır. Zamanın çoğu kişinin kendisine kalır.”*, *“Bahsettiğim gibi beyin fırtınası olmadan, yorum yapılmadan, tam olarak hoca öğrenci ilişkisi yaşanamaz. Kazanç olarak zaman diyebiliriz.”* Sonuç olarak okul öğrencilerin hayatında önemli bir olgu, ikinci bir yuva olarak karşımıza çıkmaktadır; *“Okul kavramını yani ikinci ev kavramını kaybetmiş oluruz. Kazandıracığı hiçbir şey yok.”* (■ Tablo 11)

Eğitimin Geleceği Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

Akademisyenlerin eğitimin geleceği konusundaki görüşleri doğrultusunda oluşturulan kategoriler şu şekildedir; “Yüz yüze eğitime dönüş isteği”, “Kaygı içeren görüşler”, “Hibrit sistem ile ilgili görüşler”, “Dijitalleşmenin artmasına yönelik görüşler” ve “Eğitimin geliştirilmesine yönelik görüşler”.

Bu kategoriler altında verilen cevapların frekansları incelendiğinde en yaygın görüşlerden birisi eğitimin daha dijital hale geleceği düşüncesidir. Bu doğrultuda akademisyenlerden biri *“Daha çok teknoloji tabanlı, yaratıcılığın ön plana çıktığı, esnek eğitim süreçlerinin organize edildiği bir eğitim sürecinin oluşacağını düşünüyorum”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Ancak, akademisyenlerde yüz yüze eğitimine dönüş isteğinin

■ Tablo 11. Akademisyenlerin eğitimin geleceğine dair düşünceleri.

Kategori	Frekans
Yüz yüze eğitime dönüş isteği	4
Eğitim yüz yüze olmalı	2
Ödevler online olabilir ancak eğitim tamamen yüz yüze olmalı	1
Örgün eğitim ile yüz yüze yapılan eğitimin etkisi farklıdır	1
Kaygı içeren görüşler	7
Online eğitim olarak devam ederse kötüye gideceğini düşünüyorum	3
Kaygılıyım	1
İlk etapta iyi gibi görünse de uzun dönem için endişeliyim	1
Eğitimin geleceği hakkında çok fazla fikir yürütemiyorum. Her şey değişebilir	1
Mesleki eğitim ve uzmanlaşmadan uzak bir eğitim sistemi oldukça, sorunlar artacaktır	1
Hibrit sistem ile ilgili görüşler	10
Hem uzaktan hem de yüz yüze eğitim birbirini tamamlayacak şekilde kullanılabilir	4
Eğitimin yüz yüze devam ettiği, aynı zamanda uzaktan eğitimle desteklenen bir model oluşturulabilir	3
Online ve yüz yüze eğitim karma bir eğitim sistemine evriline kadar zor bir dönem yaşanacaktır	2
Tamamen online bir eğitim sistemini imkansız görüyorum	1
Dijitalleşmenin artmasına yönelik görüşler	13
Eğitimin daha dijital hale geleceğini düşünüyorum, online süreçler hızlanacak	7
Online eğitime evrileceğiz.	3
Online eğitimin gelişerek yaygınlaşacağını düşünüyorum	2
Maliyet avantajı sağlayacağından dolayı gelecek yıllarda uzaktan eğitime yönelik artabilir	1
Eğitimin geliştirilmesine yönelik görüşler	11
Süratle eğitim ve insani konularla ilgilenmeliyiz	2
Eğitimde daha yüksek bir seviyeye ulaşılmalı	1
Yaşadığımız süreç eğitim sisteminde de değişimlere sebep olacak	1
Online eğitimin geliştirilmesi ve verilen eğitimin hayata aktarılması şart	1
Araştıran, merak eden, sorgulayan öğrencilerle uzaktan eğitimin uygun olduğunu düşünüyorum	1
Dersler çağa ayak uyduramıyor. Tamamıyla öğrencinin aktif olduğu, ezberciliğin olmadığı, derslerin sürekli yenilendiği bir sistem olmalı	1
Eğitimdeki gelişmelere ayak uydurmak zorundayız	1
Eğitimin geleceği gün geçtikçe daha bireysel bir süreç haline dönüşmektedir	1
Herkes için her zaman eğitim alınabilir bir sistem olmalı	1
Teknoloji tabanlı, yaratıcılığın ön plana çıktığı, esnek eğitim süreçlerinin organize edildiği bir eğitim sürecinin oluşacağını düşünüyorum	1

de olduğu görülmektedir. *“Yüz yüze eğitim kesinlikle devam etmeli, uygulamalı bilimler uzaktan yürütülemez. Öğrenci hoca bağı ancak yüz yüze kurulabilir.”* Bununla birlikte yaşanan bu deneyimden sonra gelecekte uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitimin bir arada yürütüleceğine dair görüşler de belirtilmekte-

dir. “Uzaktan eğitim uygulamaları artacaktır. Hem uzaktan hem de yüz yüze eğitimi birbirini tamamlayacak şekilde kullanılabilir. Bu süreç akademisyenlere ve öğrencilere uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajlarını analiz imkânı sunmuştur.”

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplarda da akademisyenlerinkine benzer kategoriler oluşmuştur; “Yüz yüze eğitime dönüş isteği”, “Kaygı içeren görüşler”, “Dijitalleşmenin artmasına yönelik görüşler” ve “Eğitimin geliştirilmesine yönelik görüşler”. Akademisyenlerden farklı olarak sadece “Hibrit sistem ile ilgili görüşler” kategorisinin oluşmadığı söylenebilir (■ Tablo 12).

Öğrencilerin eğitimin daha da iyileşeceğine yönelik görüşleri ön plandadır. Öğrencilerden biri “Bence pandemi süreci ülkemize ve dünyaya gelecekteki eğitim için büyük oranda tecrübe ve deneyim katmış oldu. İleride daha fazla araştırma ve proje ağırlıklı eğitim görebiliriz.” şeklinde görüş beyan ederken, bir başka öğrenci “Büyük bir değişim geçireceğini düşünüyorum” demiştir. Öğrencilerin eğitimin geleceğiyle ilgili iyimser bir bakış açısına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bir öğrenci de “İlerleme kaydediliyor. Eksikler onarılmca çok daha verimli bir eğitim ortamı oluşturulacağını düşünüyorum.” cümleleriyle fikirlerini belirtmiştir. Diğer yandan kaygı içeren öğrenci görüşleri de bulunmaktadır. Örneğin bir öğrenci, “Böyle devam ederse öğrencilerin gelişmelerini kötü etkileyebilir” şeklinde fikrini söylemiştir. Ayrıca öğrenciler arasında yüz yüze eğitime dönüş isteğinin de yağın olduğu görülmektedir. Öğrenciler “En kısa zamanda örgün eğitim sistemine dönüşmesi görüşündeyim. Bulduğumuz durumdan dolayı gerekli eğitimin sağlanmadığını düşünüyorum.” ile “Böyle devam etmemeli. Yüz yüze eğitim kesinlikle olmalı. Eğitim açısından en iyi yöntem bu” cümleleriyle bu düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Tartışma

Covid-19 salgını ile birlikte yüz yüze eğitimin yerini alan uzaktan eğitim modeli, hem akademisyenler hem de öğrenciler için büyük ölçüde yeni bir uygulamadır. Öncesinde herhangi bir hazırlık, eğitim, deneme yapılmadan, derslerin kısa süre öncesine kadar yüz yüze gerçekleştirildiği, sınav ve değerlendirme sisteminin de bu doğrultuda düzenlendiği bir eğitim sisteminin, birdenbire uzaktan eğitim modeline dönüşmesi her iki taraf için de çeşitli problemleri beraberinde getirmiştir. Bu konuda yapılan güncel çalışmalar da uzaktan eğitime yönelik olarak öğrencilerin dezavantajlı olduklarını düşündüklerini ve uzaktan eğitim sistemini benimseyemediklerini ortaya koymaktadır (Karadağ ve Yücel, 2020; Yılmaz, 2020).

Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular uzaktan eğitimin etkinliği açısından değerlendirildiğinde, uzaktan

■ Tablo 12. Öğrencilerin eğitimin geleceğine dair düşünceleri.

Kategori	Frekans
Yüz yüze eğitime dönüş isteği	28
En kısa zamanda örgün eğitim sistemine dönüşmesi gerektiği görüşündeyim	7
Sonunda yine yüz yüze eğitime dönüleceğini düşünüyorum	7
Uzaktan eğitim daha fazla devam etmemeli	3
Sıkıntılar geçtikten sonra yüz yüze eğitim devam edecektir	3
Yüz yüze eğitim kesinlikle olmalı. Eğitim açısından en iyi yöntemdir	3
Online eğitimin faydalı olmadığını düşünüyorum	2
Yüz yüze eğitimin daha faydalı olabileceğini düşünüyorum	2
Umarım örgün eğitime en kısa zamanda dönebiliriz	1
Kaygı içeren görüşler	27
Pek iyiye gitmediğini düşünüyorum	13
Umutsuz bakıyorum	8
Böyle devam ederse öğrencilerin gelişmelerini kötü etkileyebilir	5
Eğitim ülkemizde sürekli değişen bir sistem olduğu için bunun hakkında net bir şey düşünmüyorum	1
Dijitalleşmenin artmasına yönelik görüşler	6
Gelecekte eğitimin uzaktan eğitim ağırlıklı olacağını düşünüyorum	2
Teknolojik gelişmelerle birlikte dijital ortamda eğitimin artacağını düşünüyorum	1
Salgın sebebiyle ülkemizin uzaktan eğitime ayak uydurduğumuzu düşünüyorum. Böyle devam etmemesi için bir sebep göremiyorum	1
Teknolojinin eğitimi değiştireceğini düşünüyorum. Teknolojinin eğitim olumlu katkılarının yanı sıra olumsuz etkileri de olacaktır	1
Teknoloji geliştikçe eğitim kolaylaşacaktır	1
Eğitimin geliştirilmesine yönelik görüşler	43
Eğitimin iyileşeceğini ve iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorum	12
Birtakım gelişmelerle eğitimin daha iyi olacağını düşünüyorum	11
Uzaktan eğitim geliştirilirse daha güzel eğitim öğretim verilebilir	5
Salgından sonra eğitimin tamamen değişeceğini düşünüyorum	6
Eğitimde köklü değişim gerektiğini düşünüyorum	4
İlimin, bilimin ve gerçeğin kazandığı ortamlar yaratılmalı	3
Daha iyi olacağını umut ediyorum	2

eğitimde geçirilen sürelerin akademisyenlerde öğrencilere kıyasla daha uzun bir zaman dilimini kapsadığı görülmektedir. Bu durumun nedeni, öğrencilerin çeşitli sistemsel eksiklikler yaşaması, bilgisayar, tablet sahibi olmaması, düzenli internet erişimlerinin olmaması, uzaktan eğitim sistemini tam olarak benimseyememeleri ve bu doğrultuda adapte olamamalarıdır. Nitekim öğrencilerin verdikleri cevaplar arasında teknik ve altyapı yetersizliklerinden sıklıkla bahsedilmektedir. Karadağ ve Yücel (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına göre de öğrencilerin sadece %63’ünün evinde internet bağlantısı, %66’sının bilgisayar veya tableti bulunmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin %64’ü uzaktan eğitimle-

rini bilgisayar veya tabletlerinden; %32'si akıllı telefonlarından sürdürdüklerini; %23'ü ise uzaktan eğitimlerini herhangi bir şekilde sürdürmediklerini belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında uzaktan eğitime yönelik tespit edilen diğer bir sorun, uzaktan eğitim sistemlerindeki kullanım kaynaklı sıkıntılar nedeniyle hem akademisyenlerin hem de öğrencilerin, kullandıkları sistemi kullanıcı dostu olarak nitelendirilmesinin düşüklüğüdür. Bu doğrultuda her iki grup, kullandıkları uzaktan eğitim sisteminde birtakım iyileştirmeler yapılması halinde daha sürdürülebilir hale gelebileceğini belirtmektedirler. Özellikle dijital platformlarda yoğunlaşmaların altyapı sorunlarına yol açabileceği ve sürekli iyileştirmeleri zorunlu kılacağı aşikârdır. Bu nedenle kullanımı kolay, kullanıcı dostu, biçimsel olarak uygun teknolojilerin kullanıcı tatmini sağlayarak uzaktan eğitim faaliyetlerinin etkinliğini artıracağı belirtilmektedir (Cook ve Dupras, 2004; Gewin, 2020).

Bulgulara göre uzaktan eğitim sisteminin belli başlı avantajları arasında öne çıkan konular; zaman tasarrufu sağlaması, esnek bir sistem olması, kolay erişilebilir olması şeklinde açıklanmaktadır. Çoğunlukla şehir dışına kurulmuş olan üniversite kampüslerine ulaşım, özellikle büyükşehirlerde ciddi zaman kayıplarına neden olmaktadır. Fiziki olarak kampüste bulunmadan dersleri takip etmek ve aile yanından ayrılmadan üniversite hayatını sürdürmek, öğrencilerin bir bölümü için avantaj olarak görülmektedir.

Diğer taraftan bulgular değerlendirildiğinde, her iki grup tarafından da uzaktan eğitim sisteminin çeşitli dezavantajlarının vurgulandığı görülmektedir. Bu kapsamda, özellikle sosyal etkileşim açısından istenen düzeye ulaşamayacağı, öğrencilerin bu sistem ile sosyalleşmeden yoksun kaldıkları, öğrencilerin akademisyenler ile dersle ilgili iletişim kurmada problemler yaşadıkları taraflarca vurgulanmaktadır. Ayrıca öğrenciler, motivasyon açısından olumsuz söylemleri ile derse odaklanamadıklarını, anlayamadıklarını belirtmektedirler. Benzer şekilde akademisyenler de öğrencilerle yüz yüze eğitimdeki gibi etkili bir iletişim kuramadıklarını, dersin dinlenip dinlenmediğini anlayamadıklarını, karşılıklı etkileşim ve derse katılımın yeterli düzeyde olmadığını belirtmektedirler. Araştırma kapsamında ulaşılan bu yöndeki bulgular, önceki araştırmalarla tutarlı bir görüntü sergilemektedir. Nitekim gerçekleştirilen çeşitli araştırmalar, öğrencilerin yüz yüze eğitimi daha verimli bulduklarını (Serçemeli ve Kurnaz, 2020), altyapı sorunlarının sıkıntı yarattığını ve imkanların kısıtlı olduğunu (Kürtüncü ve Kurt, 2020), etkileşim ve iletişimin artırılması gerekliliğini (Almarzoq vd., 2020) vurgulamaktadırlar.

Yaşanan aksaklıkların ve olumsuzlukların aşılabilmesi için, öncelikle her iki tarafın da uzaktan eğitim sistemine hem teknik ve sistemsel olarak, hem de zihinsel olarak hazır duruma gelebilmeleri önemli bir konudur. Thach ve Murphy (1995), uzaktan eğitim için akademisyenlerde olması gerekli yetkinlikleri iletişim, planlama, iş birliği becerisi, yabancı dil yeterliliği, organizasyonel ve geri bildirim dayalı beceriler, yazma becerileri, teknoloji kullanım becerileri olarak sıralamakta; Kayaduman ve Demirel (2019) ise, uzaktan eğitim kapsamında öğretmenlere yönelik olarak pedagojik destek yanında teknolojik desteğin de sağlanarak, iş birliğinin teşvik edilmesi gerekliliğine dikkat çekmektedirler. Elbette uzaktan eğitime tamamen hazır olma hali, belli bir süreç gerektirerek kademeli olarak gerçekleşecektir. Hızlı geçişin ardından yaşanan problemler ele alınarak çözümlerinin sağlanması için harekete geçilmekte, hem devlet hem de üniversiteler nezdinde gereken önlemler zaman kaybedilmeden alınmaya çalışılmaktadır. Nitekim, Yükseköğretim Kurulu tarafından 2020–2021 eğitim ve öğretim yılının da uzaktan eğitim modeliyle devam edileceğinin açıklanması üzerine, eksiklerini tespit eden üniversiteler bu eksiklerini gidermeye yönelik çalışmalarını başlatmıştır.

Sonuç

Eğitimin gelecekte büyük ölçüde dijital hale geleceği düşünülmektedir. Covid-19 salgınıyla birlikte bu süreç oldukça hızlanmıştır. Ancak araştırmaya katılan akademisyenler ve öğrenciler, eğitimin tamamen uzaktan bir sistem ile devam etmesine olanak vermemekte, hibrit bir sistemin uygulanabileceğini düşünmektedirler. Belki de salgın, uzaktan eğitim sisteminin denenerek avantaj ve dezavantajlarının görülmesi, bu sayede eğitim sisteminin gelecekte daha iyi uygulamalarla zenginleştirilmesi için bir yol açmaktadır. Dünyada var olduğu sürece, normal hayatı etkileyecek yerel ya da küresel ölçekte krizler ile baş etmek zorunda kalınacağı aşikârdır. Depremler, afetler belirli bölgelerde hayat akışında duraksamalara sebebiyet verirken, salgın hastalıklar ise küresel hareketliliğin çok hızlı ve kolay olduğu günümüzde, bulaşma alanının genişlemesine neden olarak tüm dünyayı etkileyecektir. Bu nedenle Covid-19 salgını sürecinde kazanılan tecrübeler ile mevcut uzaktan eğitim sistemindeki sorunları çözebilecek yaklaşımların entegrasyonu, çok daha güçlü, sağlıklı ve sürdürülebilir bir geleceğin inşasına zemin hazırlayacaktır. Dijital dönüşüm sürecinde salgın ile mücadelede uzaktan eğitim faaliyetlerindeki gelişmelerin, Covid-19 krizi sonrasında da eğitim sektörünün gelişimine katkı sağlayacağı şüphesizdir.

Yazar Katkıları / Author Contributions: Tüm yazarlar bu çalışmanın her aşamasında ortak katkı sunmuşlardır. / *All authors commonly participated in all steps of this work.*

Fon Desteği / Funding: Bu çalışma herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği almamıştır. / *This work did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.*

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards: Bu araştırma için Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 2020.04.11 no.lu kararı ile Etik Kurul onayı alınmıştır. Yazarlar bu makalede araştırma ve yayın etiğine bağlı kalındığını, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na ve fikir ve sanat eserleri için geçerli telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını belirtmiştir. / *This study was approved by Ethical Committee for Social Sciences & Humanities Researches of Trakya University (Number: 2020.04-11). The authors stated that the standards regarding research and publication ethics, the Personal Data Protection Law and the copyright regulations applicable to intellectual and artistic works are complied with and there is no conflict of interest.*

Kaynaklar

- Adıyaman, Z. (2002). Uzaktan eğitim yoluyla yabancı dil öğretimi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 1(1), 92–97.
- Akca, M. (2020). COVID-19'un havacılık sektörüne etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 45–64.
- Aktaş, Ö., Büyükaş, B., Gülle, M., & Yıldız, M. (2020). Covid-19 virüsünden kaynaklanan izolasyon günlerinde spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutumları. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1–9.
- Almarzooq, Z., Lopes, M., & Kochar, A. (2020). Virtual learning during the COVID-19 pandemic: A disruptive technology in graduate medical education. *Journal of the American College of Cardiology*, 75(20), 2635–2638.
- Bircan, H., Eleroglu, H., Arslan, R., & Ersoy, M. (2018). Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin uzaktan eğitimde sunulan derslere yönelik bakış açısı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 91–100.
- Brooks, S. K., Smith, L. E., Webster, R. K., Weston, D., Woodl, L., Hall, I., & Rubin, G. J. (2020). The impact of unplanned school closure on children's social contact: Rapid evidence review. *Euro Surveillance*, 25(13).
- Cook, D. A., & Dupras, D. M. (2004). A practical guide to developing effective web-based learning. *Journal of General Internal Medicine* 19(6), 698–707.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). New York, NY: Sage.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 1–6.
- Dikmen, S., & Bahçeci, F. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat Üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 78–98.
- Ergüney, M. (2015). Uzaktan eğitimin geleceği MOOC (massive open online course). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 15–22.
- Erkut, E. (2020). Covid-19 sonrası yükseköğretim. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 125–133.
- Gewin, V. (2020). Five tips for moving teaching online as COVID-19 takes hold. *Nature*, 580(7802), 295–296.
- Gündüzalp, S., & Şener, G. (2018). Üniversitelerde dijital dönüşüm. 1. *Anadolu Uluslararası Multi Disipliner Çalışmalar Kongresi*, 28–29 Aralık 2018, Diyarbakır.
- Hava, K. (2019). Öğretim üyelerinin öğrenme ortamlarında yeni teknolojileri kullanma düzeyinin belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 165–181.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181–192.
- Kaya, M., Çitil Akyol, C., Özbek, R., & Pepeler, E. (2017). Lisansüstü eğitim programlarında uzaktan eğitim uygulamasına yönelik eğitim bilimleri bölümü akademisyenlerinin görüşleri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16, 1616–1627.
- Kayaduman, H., & Demirel, T. (2019). Investigating the concerns of first-time distance education instructors. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 20(5), 85–103.
- Kırmızıgül, H. G. (2020). Covid-19 salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 283–289.
- Kurnaz, E., & Serçemeli, M. (2020). Covid-19 pandemi döneminde akademisyenlerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Dergisi*, 3, 262–288.
- Kürtüncü, M., & Kurt, A. (2020). Problems experienced by nursing students about distance education in the period of COVID-19 pandemic. *Journal of Eurasian Social and Economic Research*, 7(5), 66–77.
- Linney, S. (2020). *How is COVID-19 shaping the higher education sector?* Erişim adresi: <https://www.qs.com/how-is-covid-19-shaping-the-higher-education-sector/> (10 Haziran 2020)
- Muhirwa, J. M. (2009). Teaching and learning against all odds: A video-based study of learner-to-instructor interaction in international distance education. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 10(4), 1–24.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sarı, E., & Sarı, B. (2020). Kriz zamanlarında eğitim yönetimi: Covid-19 örneği. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(2), 49–63.
- Serçemeli, M., & Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40–53.
- Tam, G., & El-Azar, D. (2020). 3 ways the coronavirus pandemic could reshape education. *World Economic Forum*. Erişim adresi: <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/3-ways-coronavirus-is-reshaping-education-and-what-changes-might-be-here-to-stay/> (8 Haziran 2021).
- Thach, E. C., & Murphy, K. L. (1995). Competencies for distance education professionals. *Education Technology Research and Development*, 43(1), 57–59.
- Tuncer, M., & Taşpınar, M. (2008). Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 125–144.
- UNESCO (2020). *COVID-19 educational disruption and response*. Erişim adresi: <https://en.unesco.org/news/covid-19-educational-disruption-and-response> (8 Haziran 2020).

- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yamamoto, G. T., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25–34.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. A. (2020). Yükseköğretim kurumlarında Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim durumu hakkında öğrencilerin tutumlarının araştırılması: Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü örneği. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 15–20.
- Yükseköğretim Kurulu (2020). *Koronavirüs (Covid-19) bilgilendirme notu: 1*. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/sayfalar/haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx (8 Haziran 2020).
- Zhou, L., Shanshan, W., Zhou, M., & Li, F. (2020). ‘School’s out, but class’ on’, the largest online education in the world today: Taking China’s practical exploration during the COVID-19 epidemic prevention and control as an example. *Best Evidence in Chinese Education*, 4(2), 501–519.

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayınlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / **Publisher’s Note:** The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.